

Utjecaj mjera povećanja poljoprivredne konkurentnosti na ruralni razvoj

Bedeničić, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:204:527599>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET

Iva Bedeničić

**Utjecaj mjera povećanja poljoprivredne
konkurentnosti na ruralni razvoj**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET
Agroekologija - Agroekologija

Iva Bedeničić

Utjecaj mjera povećanja poljoprivredne konkurentnosti na ruralni razvoj

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Ornella Mikuš

Zagreb, 2016.

Ovaj diplomski rad je ocijenjen i obranjen dana _____
s ocjenom _____ pred Povjerenstvom u sastavu:

1. doc. dr. sc. Ornella Mikuš _____

2. doc. dr. sc. Lari Hadelan _____

3. doc. dr. sc. Željka Zgorelec _____

SAŽETAK

Ideja ruralnog razvoja spominje se u svijetu po završetku 2. svjetskog rata, a u Europi se počinje realizirati kroz Zajedničku poljoprivrednu politiku Europske zajednice. Evolucija programa ZPP-a kroz drugu polovicu prošlog stoljeća dovela je do pojave Programa ruralnog razvoja 2014 – 2020. Hrvatska je kao punopravna članica Europske Unije prihvatila 16 od 20 navedenih mjera. U javnosti je najviše rasprave izazvala mjera 4 koja se odnosi na ulaganju u fizičku imovinu. Mjere za poticanje ekološke proizvodnje te obnavljanje teže pristupačnih područja su IAKS mjere čija je uloga nadoknada sredstava izgubljenih u svrhu očuvanja okoliša. Sudionici provedbe Programa ruralnog razvoja su državna uprava koja se sastoji od Ministarstva poljoprivrede, savjetodavne službe i regionalne samouprave, zatim nezavisne konzultantske tvrtke te poljoprivrednici kao krajnji korisnici. Zajedno, oni predstavljaju osnovu za ruralni razvoj Hrvatske i povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje.

Ključne riječi: ruralni razvoj, ruralna područja, novčana sredstva, poljoprivredna proizvodnja, ekološki uzgoj

SUMMARY

Idea of rural development is mentioned in world at the end of World War II, and in Europe is starting to implement through Common agricultural policy of European community. Evolution of CAP through second half of last century has brought to appearance of Program for rural development 2014 – 2020. Croatia as full member of European Union has accepted 16 of 20 listed measures. Most of discussion in public was caused by measure 4 which is related to investment in physical property. Measures for encouraging organic production and for restructuring of territory that are difficult to access are also known as IAKS measures which have a part to compensation funds lost to conserve the environment. Participants of Program for rural development are public administration consisting of the Ministry of Agriculture, advisory service and regional self-government, then independent consultant company and farmers as end-users. All together, they represent basic for rural development of Croatia and increasing the competitiveness of agricultural production.

Key words: rural development, rural territory, money funds, organic production, organic farming

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Cilj rada	2
1.2. Metodologija rada	2
2. KONCEPT RURALNOG RAZVOJA	3
3. RURALNI RAZVOJ U EUROPSKOJ UNIJI	6
3.1. Evolucija ZPP- a u Europskoj uniji	8
4. RURALNI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ	16
5. PROGRAM RURALNOG RAZVOJA U REPUBLICI HRVATSKOJ	25
5.1. Mjere Programa ruralnog razvoja	27
5.2. Mjera 4	32
5.3. IAKS mjere	35
6. ANALIZA INTERVJUA	39
7. RASPRAVA	43
8. ZAKLJUČAK	45
9. LITERATURA	47
10. PRILOG	49

1. UVOD

Ruralni razvoj je proces koji ima za cilj poboljšanje životnog standarda ljudi koji žive u ruralnim područjima. Može se definirati kao ukupni razvoj ruralnih područja za poboljšanje kvalitete života seoskog stanovništva.(Defillipis, 2005.)

Tijekom prošlog stoljeća dogodile su se velike promjene u smislu razvoja poljoprivrednih područja i proizvodnje. Kratak pregled događaja u svijetu i Europi od 50-ih godina do danas ukazuje na sve veću osviještenost i rješavanje problema ruralnih prostora u cjelini. Razvoj tehnologije i stjecanje novih znanja ujedinjuju svjetsko tržište za kvalitetniju i poboljšanu poljoprivrednu proizvodnju, kao i podizanje standarda života u ruralnim područjima. Na području Europske unije, što od 2013. godine uključuje i Republiku Hrvatsku, raste svijest o ruralnom razvoju na društvenom, gospodarskom i okolišnom aspektu.

U pretpristupnim programima stupanja u Europsku uniju, Republika Hrvatska se obvezala postaviti zakonske okvire za ruralni razvoj. Kao članica Europske unije, Hrvatska je 2013. godine odabrala 16 mjera za provođenje ruralnog razvoja u sklopu Programa ruralnog razvoja u razdoblju od 2014. do 2020. godine. Program ruralnog razvoja 2014-2020 je okvir za provođenje mjera iz drugog stupa Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP). U Hrvatskoj je javnosti najviše rasprave izazvala Mjera 4 - Ulaganje u fizičku imovinu odabrana u svrhu povećanja poljoprivredne konkurentnosti. Za tu mjeru je predviđen najizdašniji iznos iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EAFRD) i razina iskorištavanja je već sad nepredvidljivo visoka.

Cilj ovog rada je pokazati kako su se koristila sredstva Europskih fondova za provođenje Mjere 4, te Mjere 10, 11 i 13. Važnost provođenja dogovorenih projekata očituje se u odredbama Europske komisije koja omogućuje materijalnu pomoć u skladu sa učinkovitosti provedbi dogovorenih investicija i na taj se način obvezuje za daljnju suradnju i pomoći što je za Republiku Hrvatsku i ruralni razvoj na našim prostorima od izuzetne važnosti kako bi postala konkurentna država na europskom i svjetskom tržištu.

1.1. Cilj rada

U radu će se analizirati međusobni odnos hrvatskih prioritetnih mjera za podizanje poljoprivredne konkurentnosti (prvenstveno mjera 4 s podmjerama) i mjera razvoja ruralnog područja (IAKS mjere za okoliš, ekološki uzgoj i plaćanja područjima s težim uvjetima gospodarenja). Stoga su ciljevi rada utvrditi iznose dosad odobrenih sredstava za odgovarajuće mjere iz Programa ruralnog razvoja, procijeniti dinamiku iskorištavanja sredstava za pojedine mjere u budućnosti i procijeniti utjecaj mjera na poljoprivredu i ruralni razvoj.

1.2. Metodologija rada

Za izradu ovog rada koristit će se dostupni podaci o pristiglim prijavama na natječaje za mjeru 4 i IAKS mjere ruralnog razvoja, odobrenim sredstvima Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju od 2014. godine, službeni dokumenti Ministarstva poljoprivrede i ostala literatura koja se bavi problematikom odnosa društvene gospodarske i ekološke sastavnice za ravnomjeran razvoj ruralnih područja.

Također, provede će se intervju s pet osoba uključenih u operacionalizaciju dogovorenih mjera, interesnim skupinama i dionicima (korisnicima) mjera. Intervjuirane osobe su predstavnici Ministarstva poljoprivrede, savjetodavne agencije, regionalne samouprave, konzultantske tvrtke i poljoprivrednog gospodarstva. S obzirom da se radi o podacima o zainteresiranosti i odobrenim sredstvima Agencije za plaćanje koji su tek djelomično obrađeni, intervju služi kao dopuna u postizanju ciljeva rada 2 i 3.

2. KONCEPT RURALNOG RAZVOJA

„Povijest razvoja čovječanstva oduvijek je usko vezana za pojam poljoprivrede i poljoprivrednih proizvoda. U počecima razvoja ljudskog društva, čovjek je živio nomadskim načinom života koji se svodio na iskorištavanje poljoprivrednih dobara dok ih je bilo, a kada bi se osjetila oskudica, napuštala su se naseljena mjesta i kretalo se u potragu za novim područjima koja su neko vrijeme mogla prehranjivati ljude koji su ih nastanili. S vremenom, čovjek se naučio uzgajati i skladištiti poljoprivredne proizvode i na taj si je način omogućio sjedilački način života i trajnu naseljenost na određenom području. Ubrzo se počela povećavati koncentracija stanovništva i sve se više pažnje posvećivalo proizvodnji hrane jer su mjesta koja su imala dovoljne količine poljoprivrednih površina bila trajno pogodna za život. Na taj su se način razvila sela i seoska gospodarstva koja se danas nazivaju ruralnim područjima i predstavljaju suprotnost urbanim (gradskim) sredinama. „¹(Defilippis, 2005.)

Priroda se smatrala neuništivom i premalo je brige posvećeno očuvanju okoliša. Razvoj društva i tehnologije, stjecanje novih znanja o poboljšanju i povećanju prirodne proizvodnje putem kemijskih sredstava, razvoj gradova i prometnica te ratovi doveli su do uništenja prirodne bioraznolikosti i nanijeli ozbiljne štete okolišu kao prirodnoj cjelini. Uništena su mnoga prirodna staništa, izumrle su brojne životinjske vrste, a štetni plinovi narušili su prirodnu zaštitu atmosfere i njezinog ozonskog sloja. U razdoblju tijekom 1. i 2. svjetskog rata te između njih, sela i seoski način života neophodno je bio žrtva nemilih događaja. Sela su bila opustošena, a stanovništvo se zbog gladi i straha za vlastiti život masovno selilo u gradove koji su postali prenapučeni. Gradovi nisu bili u mogućnosti prehraniti stanovništvo ukoliko nije postojala razvijena ruralna sredina koja omogućuje preživljavanje države i zaposlenje velikog broja stanovništva.

Godine 1945. osnovana je međunarodna organizacija Ujedinjenih naroda (UN) koja obuhvaća gotovo sve zemlje svijeta, a osnovni joj je zadatak očuvanje svjetskog mira i razvoj međusobne suradnje zemalja članica u svim područjima života, pa tako i poljoprivrednog razvoja. Nužno je postalo obnoviti sela, poljoprivrednu proizvodnju, osigurati zaposlenje i boravište ruralnom stanovništvu te omogućiti što kvalitetniju ruralnu sredinu. Sve se više pažnje počelo posvećivati zaštiti okoliša i počeo se upotrebljavati termin ruralni razvoj.

„Ruralni razvoj je proces koji ima za cilj poboljšanje životnog standarda ljudi koji žive u ruralnim područjima. Može se definirati kao ukupni razvoj ruralnih područja za poboljšanje kvalitete života seoskog stanovništva. To je integrirani proces, koji uključuje društveni,

¹ 3. Defilippis, Josip (2005): Poljoprivreda i razvoj. Školska knjiga, Zagreb

ekonomski, politički i duhovni razvoj siromašnijim dijelovima društva te pomaže ruralnom stanovništvu postaviti prioritete u svojim zajednicama. To je strategija koja omogućuje pomaganje onima koji žive u ruralnim područjima.“²

„Ruralna područja definirana su po broju stanovnika koji žive na određenom području. Tako razlikujemo izrazito ruralna područja (više od 50% stanovnika živi u ruralnim zajednicama), pretežno ruralna područja (između 15 i 50% stanovništva živi u ruralnim područjima) i izrazito urbana područja (manje od 15% stanovništva živi u ruralnim zajednicama). Ruralni se krajolik sastoji od tri dijela: prostor samonikle vegetacije u kojima nalazimo šume i pašnjake različitih oblika, obrađeni prostora koji još nazivamo agrarni ili kultivirani krajolik te pustinje i goleti bez vegetacijskog pokrova. Ovi su prostori u stalnim promjenama bilo da ih izazivaju prirodni čimbenici (s dugoročnim posljedicama) ili čovjek s kratkoročnim vidljivim posljedicama. Najdinamičniji je agrarni krajolik koji čovjek modelira u skladu sa svojim proizvodnim namjerama i mogućnostima.“³ (Defilippis, 2005.)

U povijesnom smislu o ruralnom razvoju se može govoriti od prodora industrijalizacije i kapitalizma u selo i poljoprivredu, kao početku povijesti modernizacije ruralnog kompleksa, ali bez njegova sudjelovanja u odlučivanju o sadržaju, tempu i posljedicama promjena. Ruralni razvoj u smislu racionalnog pristupa datira od početka 50-ih godina s uvođenjem pojma nerazvijenost koji je tada važio za zemlje „trećeg svijeta“. Ključni problemi bili su povezani s modernizacijom poljoprivrede jer se pretpostavljalo da će s njom nastupiti i sve druge očekivane promjene. Suvremeni problemi ruralnog razvoja odnose se na participaciju lokalne razine u određivanju strategija ruralnog razvoja, u uvođenju ekološke poljoprivrede i zaštiti ruralnih vrijednosti (prirodnog i kulturnog krajolika). Ruralni razvoj odnosi se na razvoj ruralnog kompleksa. Ruralni kompleks možemo promatrati kao četiri povezane komponente: selo (prostorno – položaj, unutarnja organizacija naselja; društveno – odnosi među društvenim skupinama, društvene institucije; kulturno, duhovno – vjerovanja, obrazovanost, vrijednosti), poljoprivreda (strukturno – agrarna struktura; profesionalno – poljoprivreda kao zanimanje, stari zanati i obrti), okoliš (priroda – netaknuta priroda i prirodni krajolici; utjecaj čovjekove aktivnosti – kultivirani okoliš) i tehnologija jer je ona imala ključnu ulogu u modernizaciji zbog promjene načina i tehnika proizvodnje, karaktera rada i proizvoda. (Cifrić, 2003.)

Tri su glavna cilja u konceptu ruralnog razvoja, a to su okolišni, društveni i gospodarski aspekt (slika). Okolišni se odnosi na zaštitu okoliša i očuvanje bioraznolikosti, društveni na

² Dostupno na: <http://www.agriinfo.in/default.aspx?page=topic&superid=7&topicid=1443> [15.03.2016.]

³ Defilippis, Josip (2005): Poljoprivreda i razvoj. Školska knjiga, Zagreb

jednakost u raspodjeli šansi ruralnog stanovništva, a gospodarski aspekt se odnosi na gospodarsku stabilnost te naročito mala obiteljska gospodarstva povezana u lokalne akcijske grupe (LAG). (Cifrić I. 2003.)

Slika 1. Komponente ruralnog razvoja

Izvor: <http://dopovci5.blogspot.hr/>

Važnost razvoja ruralnih područja očituje se u mogućnosti državne poljoprivredne proizvodnje kojim ona može prehraniti svoje stanovništvo, a uz to ostvariti prihode izvozom na svjetsko tržište te očuvati prirodnu bioraznolikost i okolišne uvjete. Očuvanje ruralnih krajolika, povećana koncentracija ruralnog stanovništva i zaštita okoliša dovode do razvoja društvenih, socijalnih, ekonomskih i ekoloških elemenata ruralnog razvoja čime se omogućuju različiti aspekti razvitka određenog prostora, kao što su ruralni turizam i bolja povezanost ruralnih i urbanih središta. Spoznaja da se ruralni razvoj ne odnosi isključivo na poljoprivrednu proizvodnju omogućila je drugačiji pristup ruralnoj sredini i njezinom razvoju što potvrđuju programi i reforme koji su se provodili i još se uvijek provode za poboljšanje kvalitete uvjeta života na ruralnim područjima.

3. RURALNI RAZVOJ U EUROPSKOJ UNIJI

Prije pola stoljeća u Europi se prepoznavala ideološka razlika koja je razdvajala Europu na Istok – Zapad, a globalizacija proizvodnje i međusobne suradnje bila je onemogućena. Na Zapadu se razvijalo kapitalističko društvo, na Istoku socijalizam, a ravnoteža se održavala golemim ulaganjima u naoružanje. Ubrzo se počela širiti svijest o zaštiti zajedničkog ljudskog dobra. Zemlje su pokušavale otkloniti posljedice ratnog pustošenja. Tijekom 50-ih godina prošlog stoljeća ulagali su se nadnacionalni naponi kako bi se osigurala sigurnost opskrbe hranom europskih građana, a poljoprivredna proizvodnja bila je prioritet. Godišnje stope rasta iznosile su:

Tablica 1 – Godišnja stopa rasta poljoprivredne proizvodnje (Defilippis, 2005.)

Zemlja	1913 – 1950.	1950 – 1970.
Njemačka	1,2	5,5
Italija	1,3	5,4
Francuska	0,7	4,8
SAD	1,7	2,8
Japan	4	10,9

Poljoprivredni rast bio je uvijek manji od ukupnog rasta proizvodnje i kretao se za zapadne zemlje oko 2%. Takav je rast je posljedica iznimnog rasta proizvodnje jer se u sklopu općega gospodarskog razvoja, na primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, s vremenom razvio poseban ekonomski sustav koji obično nazivamo agroindustrijski kompleks koji podrazumijeva razvoj poljoprivredno-prehrambene ekonomije. Razvija se poljoprivredno-prehrambeni kompleks koji se sastoji od 7 podsustava: poljoprivreda (proizvodnja hrane i proizvoda namijenjenih prehrani prije njihove prerade), prehrambena industrija (industrija koja prerađuje primarne poljoprivredne proizvode u među proizvode, npr. brašno), distribucija (promet poljoprivredno-prehrambenih proizvoda, a uključuje otkup proizvoda, skladištenje i transport), restoraterstvo (uključuje djelatnosti društvene prehrane i komercijalne restorane koji nude gotova jela), industrija i servisi (opskrbljuju čitav prehrambeni lanac proizvodima, uslugama i postrojenjima), organizacije međunarodne razmjene (uvoz i izvoz poljoprivredno-prehrambenih proizvoda) i osnovna socio-ekonomska

jedinica potrošnje (domaćinstvo). Smatra se da je agroindustrijski stadij razvoja postignut kada dohodak agroindustrije postigne istu ili veću vrijednost kao i dohodak primarne poljoprivrede, a to se u zapadnoj Europi dogodilo 80-ih godina te je razdoblje od 1950. do 1980. godine okarakterizirano sve većom važnošću agroindustrijske hrane.

Štete na poljoprivrednim kapacitetima, nastale tijekom 2. svjetskog rata diljem većeg dijela kontinenta bile su goleme stoga je osnovna briga nakon rata diljem Europe bila obnova i povećanje poljoprivredne proizvodnje. Oporavak su 1948. godine potaknuli Amerikanci Marshallovim planom. Marshallov plan je plan američke gospodarske pomoći za obnovu Europe nakon 2. svjetskog rata. Godine 1950. poljoprivredna je proizvodnja nadmašila prijeratnu za 50%.

Cilj je uskoro postao stvaranje zajedničkog tržišta bez međusobnih ograničenja u prometu roba i sa zajedničkom carinskom politikom prema trećim zemljama. Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice (EEZ), poznat pod nazivom Rimski ugovor, potpisan je u Rimu 27. ožujka 1957. godine između šest država: Belgije, Francuske, Njemačke, Italije, Luksemburga i Nizozemske. EEZ nosio je elemente ekonomskog saveza uključujući slobodno kretanje rada, usluga i kapitala. Osnovni ciljevi poljoprivrednog razvoja u Rimskom ugovoru su povećanje produktivnosti širenjem tehničkog progresa, osiguranje racionalne proizvodnje i optimalno angažiranje faktora proizvodnje, osiguranje prihvatljivih životnih uvjeta poljoprivredne populacije, stabilnost tržišta, sigurnost opskrbe i prihvatljive cijene za potrošače. Države članice zadržale su nadzor nad svojom ekonomskom i monetarnom politikom. Godine 1962. razvijena je strategija Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP). Osnovni ciljevi ZPP-a su održiva poljoprivredna proizvodnja, proizvodnja hrane, zaštita okoliša, razvoj i integracija ruralnih prostora. Godine 1972. u zajednicu su primljene tri nove članice: Velika Britanija, Danska i Irska, 1981. primljena je Grčka, a 1986. Španjolska i Portugal.

U razdoblju od 1950. do 1980. godine stopa rasta poljoprivredne proizvodnje bila je 2% na godinu, a produktivnost rada u poljoprivredi 5% jer se ZPP orijentira na proizvodnju hrane i smanjenje cijena. Već tijekom 60-ih godina ostvarena je proizvodnja koja je pokazivala stalan strukturni višak. Kao posljedica, došlo je do nestanka male i ekspanzivne poljoprivrede. Godine 1970. sve se veća pozornost pridaje europskom poljoprivrednom sektoru, a 1972. donesen je zakon o modernizaciji farmi, za stručno osposobljavanje i educiranje poljoprivredne radne snage kako bi se postigla što kvalitetnija proizvodnja i razvoj iste.

3.1. Evolucija ZPP- a u Europskoj uniji

Iako je ZPP od svojih početaka 1950-ih godina bila vrlo uspješna u postizanju ciljeva unapređenja poljoprivredne proizvodnje, 1980-ih godina Europska unija se morala boriti sa stalnim suviškom glavnih poljoprivrednih dobara koji su bili izvezeni na svjetsko tržište ili su se pohranjivali unutar granica Unije. U isto vrijeme, javlja se problem održivosti poljoprivrede i očuvanja okoliša. Postojeće stanje rezultiralo je pojavom MacSharry-ove reforme koja je kroz cijene i dodatne potpore proizvođaču štitila poljoprivredni proizvod i poljoprivrednika. Cilj joj je bio poboljšanje konkurentnosti poljoprivrede unutar Unije, stabiliziranje tržišta, zaštita okoliša i stabilizacija rashoda proračuna Unije.

„Godine 1992. donesena je reforma kako bi se smanjila sve veća razlika između ponude i potražnje te da bi se kontrolirali rashodi u poljoprivredi. Europsko Vijeće se odlučilo za radikalnu promjenu u ZPP-u te je sustav zaštite cijena zamijenjen sustavom izravnih dohodovnih potpora. Gubitak prihoda do kojeg je došlo zbog znatnog pada zajamčenih cijena ratarskih kultura u potpunosti je kompenziran izravnim potporama po hektaru. Na području stočarske proizvodnje pad cijena govedine kompenziran je isplatom premije po grlu stoke. Takve izravne potpore po hektaru i premije po grlu stoke ušle su u „plavu kutiju” Svjetske trgovinske organizacije (engl. *World Trade Organisation*, WTO).“⁴

Nova faza za dopunu reforme iz 1992. bila je Agenda 2000. Europsko je vijeće u Luxembourg 1997. utvrdilo strateški cilj nove reforme, izjavivši da europska poljoprivreda mora biti multifunkcionalna, održiva, konkurentna i prisutna na cijelom području Unije. „Nakon dogovora postignutog na Europskom vijeću u Berlinu 24. i 25. ožujka 1999. reforma se uglavnom usredotočila na sljedeće elemente:

- na novo usklađivanje unutarnjih cijena s cijenama na svjetskom tržištu, što je djelomično kompenzirano kroz izravne potpore proizvođačima
- na uvođenje ekoloških uvjeta (ekološka uvjetovanost) koje države članice moraju ispuniti za dobivanje potpore i mogućnosti njihova smanjenja (promjene) za financiranje mjera ruralnog razvoja
- na jačanje strukturnih mjera na snazi u skladu sa zaključcima konferencije iz Corka iz 1996., posebno poljoprivredno-ekoloških aktivnosti u sklopu nove politike ruralnog razvoja, što je kasnije nazvano „drugi stup ZPP-a”

⁴ Dostupno na: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/health-check/index_en.htm [17.03.2016.]

- na proračunsku stabilnost u sklopu strogog financijskog okvira za razdoblje od 2000. – 2006. godine „⁵

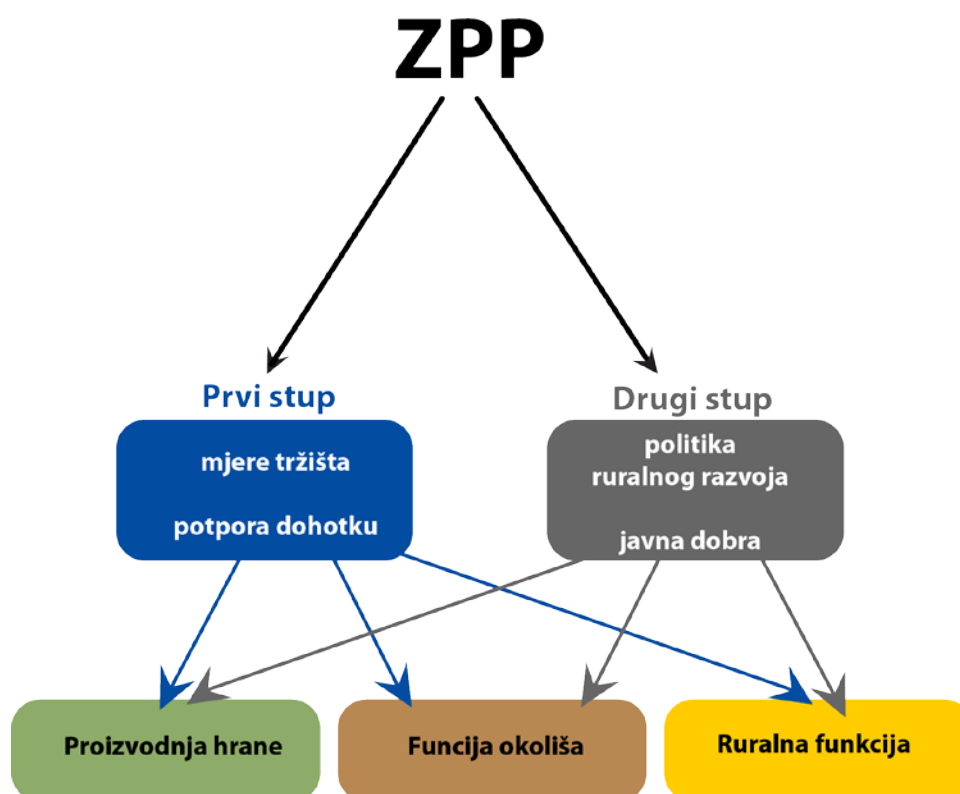
Agenda 2000 je program koji sadrži definirane ekonomske, socijalne i ekološke ciljeve unutar novog reformuliranog skupa ciljeva za ZPP koji je u skladu sa zahtjevima Ugovora iz Amsterdama. Agenda 2000 je predstavljala konkretan oblik modela europske poljoprivrede i očuvanje poljoprivrednih sustava po cijeloj Europi. Ovakva politika je poticala mnoge ruralne inicijative. Ciljevi su joj bili:

- Povećanje konkurentnosti
- Sigurnost hrane i kvalitete
- Stabilizacija poljoprivrednih rashoda
- Zaštita okoliša
- Razvoj ruralnih područja
- Decentralizacija poljoprivredne proizvodnje

Razvoj društva i gospodarstva tražio je stalnu prilagodbu ZPP-a što je 2003. godine rezultiralo novim setom reformi koje su za cilj imale jačanje politike ruralnog razvoja i održive poljoprivrede kao i povećanje konkurentnosti poljoprivrednog sektora. Agenda 2000, predstavlja razliku između prvog i drugog stupa ZPP –a. „Odlučeno je da će se tijekom razdoblja 2007. – 2013. godine ruralni razvoj sufinancirati putem EARDF – a, sa oko 10% ZPP proračuna. Paket Agenda 2000 izdvaja ukupno 213 milijardi eura za kohezijsku (ili zajedničku) politiku. Od toga, oko 195 milijardi eura dodijeljeno je Strukturalnim fondovima te 18 milijardi eura za Kohezijski fond koji je još uvijek ciljan za Grčku, Španjolsku, Irsku (samo do 2003.) i Portugal. Pribroji li se 22 milijarde eura namijenjenih za nove zemlje članice, ukupni zajednički trošak dolazi do 236 milijardi eura za cijelo razdoblje.“⁶

⁵ Massot, A. (2013) Instrumenti ZPP-a i njihove reforme . Dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.3.html [17.03.2016.]

⁶ Dostupno na: <http://www.un.org/esa/agenda21/natlinfo/countr/germany/ruraldevelopment.pdf> [17.03.2016.]

Slika 2. Stupovi ZPP-a

Izvor: <https://enrd.ec.europa.eu/en/policy-in-action/rural-development-policy-overview/introduction>

Tijekom sastanka na vrhu 1999. u Berlinu 15 država članica Unije usvojile su prijedloge Agende 2000 i pozvale Komisiju da 2002. provede pregled sredinom razdoblja da se ocjeni učinak zadnje reforme ZPP-a.

Ta revizija sredinom razdoblja na kraju je postala najambicioznija reforma ZPP-a do danas, s četiri osnovna cilja: dodatno povezati europsku poljoprivredu sa svjetskim tržištima, pripremiti se za proširenje Europske unije, bolje odgovoriti na nove društvene zahtjeve u pogledu očuvanja okoliša i kvalitete proizvoda (javnost je bila uznemirena zbog niza sanitarnih kriza) te dodatno uskladiti ZPP sa zahtjevima trećih zemalja. „Ministri poljoprivrede su 26. lipnja 2003. u Luxembourggu postigli dogovor na temelju kojeg je značajno reorganiziran ZPP te uveden niz novih načela:

- odvajanje potpore od količine proizvodnje kako bi se poljoprivrednici lakše usmjerili na tržište te kako bi se smanjilo narušavanje poljoprivredne proizvodnje i trgovine; te potpore odvojene od proizvodnje pretvorene su kasnije u jednokratnu isplatu po gospodarstvu, čiji je cilj jamčiti stabilnost prihoda

- uvjetovanost (cross-compliance), koja je jednokratne isplate uvjetovala nizom kriterija vezanih uz okoliš i javno zdravlje, u skladu s očekivanjima europskih građana
- kompatibilnost s pravilima WTO-a jer je krajnji cilj potpora odvojenih od proizvodnje bio omogućiti uključivanje sustava jednokratne isplate
- javnu preraspodjelu prava na isplate koje se dodjeljuju poljoprivrednim gospodarstvima prema povijesnom modelu primjenom dva mehanizma: promjena, kojom se omogućava prijenos sredstava između dva stupa ZPP-a u svrhu jačanja ruralnog razvoja i moguća primjena regionalnog modela potpore odvojene od proizvodnje, čime se omogućava usklađivanje isplata po hektaru dodijeljenih prema teritorijalnim kriterijima
- fleksibilno upravljanje uz mogućnost da države članice primijene cijeli niz parametara novog ZPP-a na različite načine
- financijska disciplina, načelo koje je kasnije uvedeno u financijsku perspektivu za razdoblje od 2007. do 2013. zbog čega je zamrznut proračun prvog stupa ZPP-a te su postavljeni obavezni godišnji maksimumi. Europske bi institucije nakon toga mogle uvesti linearna smanjenja u postojeću izravnu potporu za poštovanje tih mjera
- također je 2007. utemeljena jedinstvena zajednička organizacija tržišta, čime su objedinjeni mehanizmi 21 postojećeg ZOT-a (Uredba (EZ) br. 1234/2007, SL L 299, 16.11.2007.).

Povijesni razvoj ZPP-a (1962→)

Slika 3. Povijesni razvoj ZPP-a

Dana 20. studenog 2008. godine, ministri poljoprivrede EU postigli su politički dogovor o "zdravstvenom pregledu" ZPP-a, čiji je cilj bio modernizacija i uklanjanje ograničenja za poljoprivrednike kako bi im se pomoglo da što bolje odgovore na nove izazove poput klimatskih promjena, vodoprivrede i bioenergije. Godine 2009. izmijenjene su brojne mjere primijenjene nakon reforme ZPP-a iz 2003. Njegov je cilj bio:

- ojačati potpuno odvajanje potpora od proizvodnje uz postupno ukidanje preostalih isplata vezanih uz proizvodnju kroz njihovu integraciju u sustav jednokratnih isplata po gospodarstvu
- djelomično preusmjeriti sredstva iz prvog stupa u korist ruralnog razvoja povećanjem stupnja promjene izravnih potpora
- postići veću fleksibilnost pravila za javnu intervenciju i nadzor ponude kako bi poljoprivrednici mogli neometano reagirati na signale s tržišta.⁷

Reforma iz 2013. bila je konačna faza postupka otvorene prilagodbe ZPP-a koja još nije završena (uredbe (EU) br. 1303 do 1308/2013, SL L 347, 20.12.2013.) i nastavlja se na razdoblje od 2014. do 2020. godine. Glavne odrednice ZPP-a za to razdoblje su preoblikovanje potpora odvojenih od proizvodnje u sustav multifunkcionalnih potpora, konsolidacija dva stupa ZPP-a: prvog stupa, kojim se financiraju izravne potpore i tržišne mjere i drugog stupa u korist ruralnog razvoja kroz sustav sufinanciranja te integriraniji, usmjereniji i teritorijalni pristup za ruralni razvoj.

„Politika ruralnog razvoja EU-a pomaže ruralnim područjima EU-a kako bi se zadovoljile široki spektar ekonomskih, ekoloških i socijalnih izazova 21. stoljeća. Često se zove "drugi stup" ZPP-a, to nadopunjuje sustav izravnih plaćanja poljoprivrednicima i mjera za upravljanje poljoprivrednim tržištem (tzv. "prvi stup"). Politika ruralnog razvoja dijeli više ciljeva s drugim europskim strukturnim i investicijskim fondovima (engl. *European Structural and Investment Funds*, ESIF).“⁸ „Postoje dva stupa sufinanciranja. Prvi stup sufinanciranja je izravno plaćanje koje se financira iz Europskog fonda za garancije u poljoprivredi (eng. *European Agricultural Guarantee Fund* - EAGF). Drugi stup sufinanciranja odnosi se na projekte ruralnog razvoja iz Europskog poljoprivrednog fonda za

⁷ Massot, A. (2013) Instrumenti ZPP-a i njihove reforme . Dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.3.html [17.03.2016.]

⁸ Dostupno na: http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_en.htm [15.03.2016.]

ruralni razvoj (eng. *European Agricultural for Rural Development Fund – EARDF*).“⁹(Franić i sur.) EARDF je instrument koji podupire europsku politiku ruralnog razvoja, a dugoročni cilj mu je povećanje konkurentnosti poljoprivrede, održivo upravljanje prirodnim resursima i klimatske promjene te uravnotežen razvoj ruralnih krajeva. (Tufekčić, 2013.)

Važno za politiku ruralnog razvoja je jačanje LEADER (fr. *Liaisons entre actions de developpement de l'économie rurale*) pristupa kroz sve fondove. LEADER pristup je kratica koja označava vezu među aktivnostima razvoja ruralnog gospodarstva. Radi se o inicijativi i pristupu financiranja malih, lokalnih investicija. Na taj se način osigurava pomoć u pripremi projekata, jačanje kapaciteta te povezivanje i umrežavanje lokalnog razvoja. Ohrabrujući sudjelovanje na lokalnoj razini u stvaranju i provedbi strategija održivog razvoja, ovaj pristup razvija sve veći utjecaj na buduće ruralne politike.

Slika 4. Prikaz LEADER pristupa

⁹ Franić, Ramona, Jurišić, Žaklina, Gelo, Ružica (2014): Food production and rural development – Croatian perspective within the European context *Agroeconomia Croatica* 4:2014 (1) 16-24.

Izvor:

http://www.forumconnemara.ie/index.php?module=site&show=the_perpose_of_leader

„Pokušavajući preusmjeriti strukturnu politiku s financiranja pojedinačnih projekata na potporu strateškom planiranju razvoja područja, Europska komisija je 1991. godine osmislila inicijativu za ruralni razvoj (LEADER I). Istraživanje provedeno 1994. godine pokazalo je da je ovaj pristup omogućio suradnju 25 % lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova) te se javila potreba za formalnijim oblicima suradnje pa je ubrzo pokrenuta inicijativa LEADER II koja je raspolagala sredstvima namijenjenima razvoju i provedbi projekata suradnje. Cilj joj je bio pomoći LAG – ovima u zajedničkom osmišljavanju, proizvodnji i plasiranju roba i usluga u svim područjima koja su povezana sa ruralnim razvojem.“¹⁰

Sastoji se od sedam osnovnih načela:

- Održivi ruralni razvoj koji se temelji na očuvanju i uravnoteženom razvoju okoliša društva i gospodarstva
- Pristup temeljen na osobitostima područja jer svako područje ima svoja obilježja, potencijale, posebnosti i prepoznatljivosti
- Pristup odozdo prema gore, što uključuje sve raspoložive snage u lokalnim zajednicama radi kvalitetnijeg razvoja
- Uspostavljanje lokalnih partnerstva u obliku lokalnih akcijskih grupa (LAG-ova)
- Inovativnost kako bi se tradicionalne vrijednosti predstavile na novi tržišno konkurentan način
- Integralan i višesektorski pristup kako bi se spriječio problem sektorske podijeljenosti lokalnih, regionalnih i nacionalnih institucija važno je njihovo horizontalno i okomito povezivanje
- Umrežavanje i suradnja kako bi se stvorio zajednički razvoj ruralnih sredina

„LAG-ovi između ostalog uključuju i prirodne putove koji do nedavno nisu bili uključeni u drugi stup ZPP-a jer ih se nije smatralo korisnim za poljoprivredu i poljoprivrednike. Danas se radi i na obnovi prirodnih putova jer se smatra da bolja povezanost doprinosi boljem

¹⁰ Brosei, P. i sur. (2012) Revija ruralnog razvoja Europske Unije – LEADER i suradnja. Dostupno na: <http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/fms/pdf/0E2140FF-F21A-577F-B4A0-573480B310EB.pdf> [17.03.2016.]

ruralnom razvoju koji se ne odnosi samo na poljoprivrednu proizvodnju. „¹¹ (Palmisano, 2016)

Politika ruralnog razvoja usmjerena je na jačanje održivosti europskog poljoprivrednog sektora i ruralnih područja kroz ekonomsko, socijalno i ekološko djelovanje. Konkretni ciljevi ruralnog razvoja provode se na način da resursi budu učinkovitije korišteni, da se poveća proizvodni kapacitet zemlje, jačanje ljudskih potencijala i održivo upravljanje resursima kroz brigu o okolišu. Ruralni razvoj uključuje pametni rast, uključivi rast i održivi rast. Pametni rast je se odnosi na potporu inovacijama i vještinama. Uključivi rast je oslobađanje lokalnih potencijala, jačanje raznolikosti ruralnog gospodarstva, razvoj lokalnog tržišta i zapošljavanja. Održivi rast jača i unaprjeđuje javna dobra i usluge, smanjuje emisije stakleničkih plinova i vodi brigu o bioraznolikosti. (Tufekčić, 2013)

¹¹ Palmisano, G. O., Govindanb, K., Loisia, Rosa V., Dal Sasso, P., Roma, R. (2016): Greenways for rural sustainable development: An integration between geographic information systems and group analytic hierarchy process. *Land Use Policy* 50 (2016) 429–440

4. RURALNI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ

Republika Hrvatska je, u sklopu Jugoslavije, iz 2. svjetskog rata izašla kao pretežno agrarna zemlja. Još 1948. godine poljoprivredno stanovništvo je činilo 67,2% ukupnog stanovništva. Poslije rata realizirana je temeljna promjena političkog i društvenog poretka stare Kraljevine Jugoslavije i prihvaćen je koncept socijalističkog društvenog i ekonomskog razvoja. Razvojni projekt polazi od pretpostavke da socijalističko društvo treba postati razvijeno industrijsko društvo, a da u poljoprivredi trebaju prevladati kolektivizirana i društvena gospodarstva što će omogućiti industrijalizaciju poljoprivrede. Strateški zadatak poljoprivrede bio je stvaranje prvobitne socijalističke akumulacije iz koje se trebalo financirati gradnja teške industrije i infrastrukture.

Godine 1945. privremena narodna skupština Jugoslavije donijela je zakon o Agrarnoj reformi u kojoj je bilo definirano da se zemlja dodijeli u vlasništvo poljoprivredniku koji je obrađuje. Cilj ove reforme je bio osnažiti zadružnu proizvodnju i kolektivno vlasništvo zemlje. Zadružna proizvodnja počivala je na zadružnom sektoru koji je u Hrvatskoj postojao i prije rata. Članovi zadruga bili su obvezni unijeti u zadrugu jedan dio svoje zemlje, kao i dio svojih proizvodnih sredstava – poljoprivrednih strojeva, gospodarskih zgrada i stoke. S vremenom se reforma pokazala kao neučinkovita jer seljak nije mogao samostalno unaprjeđivati svoju proizvodnju, nije smio kupovati poljoprivrednu mehanizaciju, a intenzivna poljoprivreda dovela je do uništenja zemljišnih površina i sve manje mogućnosti za kvalitetnu poljoprivrednu proizvodnju.

Slijedom događaja iz prošlosti, godine 1953. dolazi do ekstenzivne industrijalizacije i masovnog seljenja ruralnog stanovništva u gradove. Napuštaju se sela, a ljudi se masovno počinju zapošljavati u industriji. U poljoprivredi se napušta koncept kolektivizacije, i koncipira se nova agrarna politika koja priznaje punu pravnu i ekonomsku nepovredivost ruralnog proizvodnog prostora. Godine 1965. pokušava se napraviti prelazak s ekstenzivnog na intenzivan industrijski razvoj, a u poljoprivredi se uvodi samoupravljanje umjesto tradicionalne zadružne demokracije. Zadruga se rastavljaju na posebne pogone, samostalne radionice i poduzeća. Agrarna politika je 70-ih godina svu pozornost pridala razvoju kombinata i upravo su oni ti koji će postupno jugoslavenskom tržištu dati najveći dio poljoprivredne proizvodnje i postupno integrirati privatno gospodarstvo. Ovo je razdoblje obilježeno i masovnim iseljavanjima stanovništva u inozemstvo zbog boljeg zapošljavanja i većih plaća. Početkom 80-ih godina javlja se duboka ekonomska i socijalna kriza, a nastavlja se sve do 90-ih godina kao politička kriza koja je dovela do raspada Jugoslavije i nastanka

samostalne Republike Hrvatske. Kriza je uvelike utjecala na poljoprivredni razvoj, a u Domovinskom ratu počinjene su štete koje su dovele do masovnog napuštanja hrvatskih sela i odlazak stanovništva u veće gradove ili inozemstvo. Izborivši svoju samostalnost, Hrvatska je napustila stari socijalistički društveno-gospodarski sustav i okrenula se zapadnom liberalnom društvenom uređenju i tržišnoj ekonomiji. „Sabor Republike Hrvatske je 1995. godine donio zakon o strategiji razvitka hrvatske poljoprivrede, a kao temeljni cilj navodi se poticanje učinkovite proizvodnje i marketinga poljoprivrednih proizvoda, na način koji poboljšava dobrobit poljoprivrednika, pridonosi rastu hrvatskog gospodarstva, štiti prirodne potencijale Republike Hrvatske i osigurava konkurentnost hrvatske poljoprivrede na svjetskom tržištu. U postizanju navedenih ciljeva, najveća se prednost davala obiteljskim gospodarstvima. Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo čine tri elementa: obitelj, vlasništvo obitelji i proizvodnu jedinicu (gospodarstvo u pravnom i ekonomskom smislu). Poljoprivredna proizvodnja se unatoč donesenim zakonima razvijala vrlo sporo, prvenstveno zbog zaostalih mina i sporog povratka poljoprivrednika na nekadašnje posjede.“¹²(Defilippis, 2005.)

Gledajući je kao samostalnu državu, možemo reći da je Republika Hrvatska u zadnjih petnaest godina prošla kroz tri različita gospodarska podrazdoblja:

- 1) Od osamostaljenja do 1993. godine traje razdoblje faze tranzicije koju je pratila ekonomska kriza, početak tranzicijske transformacije i ratna stradanja. Najniža točka tranzicijske krize bila 1993. godine kada je ostvaren najniži BDP (bruto domaći proizvod).
- 2) Druga faza vremenski obuhvaća razdoblje od 1994. do 1999. godine. U tom vremenskom intervalu, zahvaljujući provođenju stabilizacijskog programa, zaustavljena je hiperinflacija i ostvarene su pozitivne stope rasta, što je uz čvrstu monetarnu i relativno dobro kontroliranu fiskalnu politiku stvorilo stabilan makroekonomski okvir koji se održao i do danas. U tom je razdoblju završen rat te se odmah pristupilo obnovi, a provedene su i brojne reforme uključujući dvije najveće – reformu bankovnog i poreznog sustava (uvođenje PDV-a).
- 3) Treće podrazdoblje obuhvaća razdoblje od 2000. do 2007. godine, a karakterizira ga ostvarenje pozitivnih stopa rasta (oko 5% prosječno), relativno niska stopa inflacije (oko 3%) i pad stope nezaposlenosti (sa 16,1% 2000. na 9,6% 2007. godine).

¹² Defilippis, Josip (2005): Poljoprivreda i razvoj. Školska knjiga, Zagreb

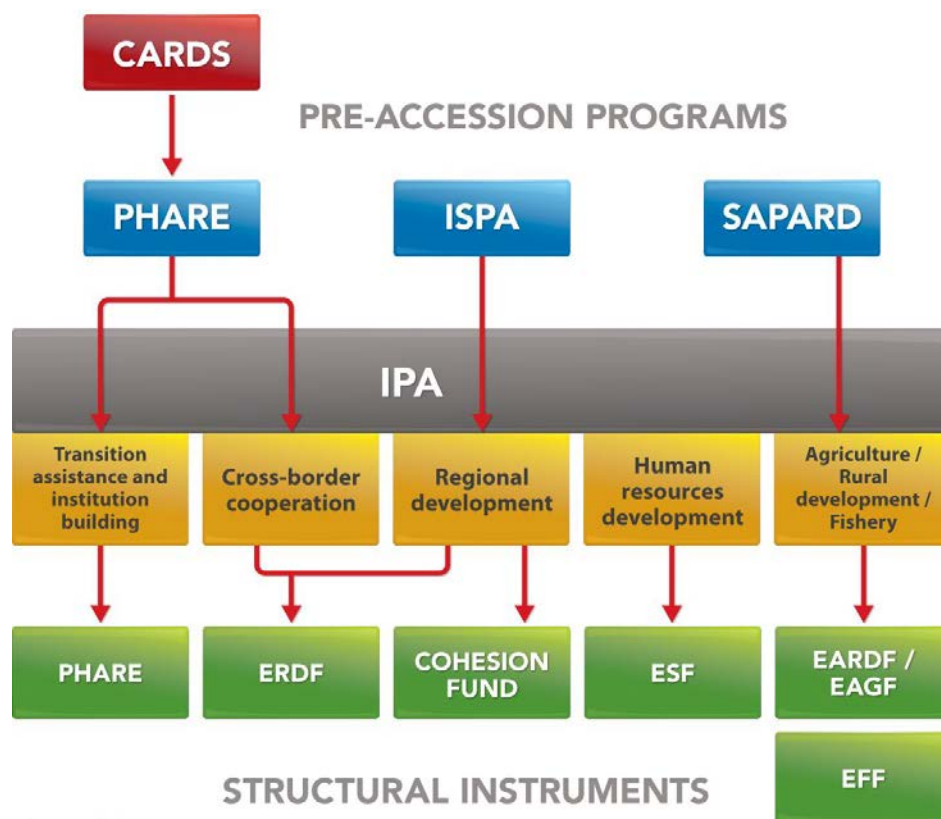

Slika 5. Prikaz ruralnog prostora Hrvatske

Prije pristupanja Europskoj uniji, Republika Hrvatska je morala postaviti uređeni zakonski i strateški okvir regionalnog i ruralnog razvoja. Važno je osigurati da nacionalna politika i regionalna politika Europske unije čine postojanu, integriranu i učinkovitu osnovu za korištenje nacionalnih sredstava i sredstava Europske unije namijenjenih jačanju kohezije, radi smanjenja unutarnjih regionalnih razvojnih razlika. Na taj su se način stvorili uvjeti koji će omogućiti Republici Hrvatskoj da se što brže približi prosječnoj razini društveno-gospodarskog razvoja u Europskoj uniji.

„Kako bi se omogućilo stvaranje zakonskog okvira za ruralni razvoj, Unija je razvila programe pomoći zemljama Srednje i Istočne Europe kako bi što brže i kvalitetnije provele brojne gospodarske, političke i institucionalne reforme i zadovoljile kriterije za punopravno članstvo u EU. Instrument prepristupne pomoći (engl. *Instrument for Pre- Accession assistance*, IPA) novi je program pomoći za razdoblje od 2007. do 2013. g. koji zamjenjuje dosadašnje programe CARDS (engl. *Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation*), PHARE (engl. *Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*), ISPA (engl. *Instrument for Structural Policies for Pre-Accession*) i SAPARD (engl. *Special accession programme for agriculture and rural development*).

Pretpristupni programi (PHARE, ISPA i SAPARD) pokrenuti su od strane Europske komisije s ciljem pomoći državama korisnicama tijekom priprema za članstvo u Europskoj uniji, te njihove pripreme za korištenje fondova namijenjenih državama članicama Unije. Slijedom stjecanja statusa kandidatkinje za članstvo u Europskoj uniji u lipnju 2004. godine, Republika Hrvatska nakon donošenja Pretpristupne strategije od strane Europske komisije 6. listopada 2004. postaje korisnicom pretpristupnih programa.

Source: SDURF

Slika 6 . Pretpristupni programi

Izvor: <http://www.prvikorak.eu/en/eu-funds-1.aspx>

Pretpristupni program PHARE bio je namijenjen jačanju institucija kako bi one mogle učinkovito funkcionirati unutar Europske unije i provoditi njenu pravnu stečevinu, te jačanju socijalne i ekonomske kohezije u državi kandidatkinji. Sredstva iz programa ISPA osiguravala su financijsku podršku pri primjeni zakonodavstva u području zaštite okoliša i ulaganja u prometnu infrastrukturu. Republika Hrvatska bila je korisnica programa PHARE od proračunske godine 2005.

Cilj programa je bio pripremiti države kandidatkinje za članstvo u Europskoj uniji, odnosno osposobiti ih za punu primjenu pravne stečevine Europske unije te korištenje strukturnih i Kohezijskog fonda (*engl. Cohesion Fund, CF*) nakon pristupanja. Kohezijski

fond je instrument namijenjen najmanje razvijenim državama članicama Europske unije za provedbu projekata kojima se poboljšavaju okoliš i prometna infrastruktura koja je dio transeuropske prometne mreže. U slučaju Hrvatske, pravo na potporu imali su projekti koji su sukladni prioritetima određenim Pristupnim partnerstvom za Hrvatsku, Nacionalnim programom pridruživanja Europskoj uniji i izvješćima koje će Europska komisija pripremati o napretku Hrvatske u pretpristupnom procesu. Republici Hrvatskoj je u sklopu programa PHARE u proračunskoj godini 2005. i 2006. dodijeljeno ukupno 167 milijuna eura - 87 milijuna eura za 2005. godinu i 80 milijuna eura za 2006. Korisnici sredstava iz PHARE-a mogla su biti tijela državne uprave, javna poduzeća i nevladin sektor. Privatna poduzeća mogla su se uključivati u komponentu gospodarske i socijalne kohezije, no nisu imali pravo na dodjelu direktnih financijskih sredstava kojima bi ostvarivali profit u svom poslovanju jer bi takva potpora bila suprotna pravilima o zaštiti tržišnog natjecanja i državnim potporama. Međutim, privatna trgovačka društva imala su priliku sudjelovati u programima horizontalnog tipa koje razviju državna tijela ili nevladine organizacije s ciljem promicanja razvoja poduzetništva te se uključivati u obrazovne aktivnosti (primjerice obuku za pripremu kvalitetnih poslovnih planova, obuku o korištenju fondova Europske unije) ili uz financijsku podršku sudjelovati na sajmovima i povezivati se s poduzećima iz država članica Unije. Sredstva iz PHARE programa dodjeljivala su se u obliku direktne financijske podrške putem natječajnog i evaluacijskog postupka koji se provodio sukladno pravilima Europske komisije i u kojem je bio zastupljen potreban broj predstavnika institucija sa regionalne i središnje razine upravljanja. Preduvjet za korištenje sredstava iz komponente gospodarske i socijalne kohezije PHARE programa bila je izrada Nacionalnog plana razvoja kao strateškog dokumenta koji određuje prioritete gospodarskog razvoja države korisnice. Predviđeno je bilo da se Nacionalni plan razvoja izradi do kraja 2005. godine.

Program ISPA jedan je od tri pretpristupna programa pomoći EU za razdoblje 2000. - 2006., čiji je osnovni cilj bio pomoć zemljama kandidatkinja u pripremama za članstvo. Program ISPA bio je ustanovljen Uredbom Vijeća EU br. 1267/1999, a financijska vrijednost programa za sedmogodišnje razdoblje iznosila je 1.040 milijardi eura. Osnovni ciljevi programa ISPA bili su:

- stjecanje iskustva i znanja o politikama Europske unije i kompleksnim procedurama korištenja pretpristupnih programa;
- pomoć u dostizanju standarda EU u zaštiti okoliša;
- povezivanje s transeuropskim prometnim mrežama.

Program je bio namijenjen financiranju infrastrukturnih projekata u području prometa i zaštite okoliša, dakle kao priprema za korištenje Kohezijskog fonda, no moguće je bilo financirati i projekte tehničke pomoći koji su izravno bili vezani uz infrastrukturne projekte. Sredstva iz programa ISPA bila su namijenjena financijskoj i tehničkoj pomoći u sektorima zaštite okoliša i prometa. Financirali su se projekti minimalne vrijednosti 5 milijuna eura, za koje je krajnji korisnik trebao osigurati sufinanciranje u iznosu od minimalno 25%. Na području zaštite okoliša financirali su se projekti koji sukladno pravnoj stečevini Europske unije, zahtijevaju visoka ulaganja (tzv. *Heavy Investment Directives*), kao što su upravljanje otpadnim vodama, gospodarenje krutim i opasnim otpadom, vodoopskrba i odvodnja te poboljšanje kakvoće zraka. Na području prometa financirali su se projekti koji podržavaju izgradnju transeuropske transportne mreže, povezujući nacionalne transportne mreže država Unije i država kandidatkinja. Projektima su se razvile željeznice, ceste, morski putovi i luke te infrastrukture zračnih luka. Što se tiče tehničke pomoći, ona se prvenstveno odnosila na fazu identifikacije i pripreme projekata, njihovo vođenje i nadzor nad provedbom. Stjecanjem statusa kandidata za pridruživanje, sredstva iz programa ISPA postala su dostupna Republici Hrvatskoj i to u ukupnom iznosu od 60 milijuna € za razdoblje 2005. – 2006. (25 milijuna € za 2005. i 35 milijuna € u 2006. godinu). Republika Hrvatska je iz pretpristupnih fondova u 2006. godini dobila 140 milijuna €. Od ukupnog dodijeljenog iznosa sredstava iz pretpristupnih fondova za 2006. godinu, program ISPA je dobio 25 %. Sredstva iz fonda ISPA uz središnja tijela državne uprave i javna poduzeća, mogle su koristiti i jedinice lokalne samouprave (pogotovo kad je riječ o komunalnim projektima na području zaštite okoliša i prometne infrastrukture).

SAPARD je bio program namijenjen za područje poljoprivrede i poticanje ruralnog razvoja. Financijska pomoć iz SAPARD fonda isplaćivala se za projekte usmjerene na sljedeća područja: ulaganje u poljoprivredne posjede, jačanje prerade i marketinga poljoprivrednih i ribarskih proizvoda, diversifikacija ruralnih gospodarskih djelatnosti, razvoj i jačanje ruralne infrastrukture, tehnička pomoć pri pripremi i praćenju projekata te kampanji informiranja javnosti, regeneracija i razvoj sela, izobrazba, pošumljivanje, pomoć udrugama proizvođača, poboljšanje obradivih površina i parceliranja, ulaganja u sustave kontrole kvalitete, veterinarske i biljne kontrole, poljoprivredno-okolišne mjere, opskrbljenost vodom, zemljišne knjige, savjetodavna pomoć pri upravljanju poljoprivrednim dobrima itd. Europska unija financirala je do 75% ukupne vrijednosti projekta. Kod financiranja investicijskih projekata koji su donosili određenu dobit 50% sredstava financiralo se putem javnih potpora od čega je udio Europske unije u financiranju 75%, a preostalih 25% financiralo se iz

nacionalnog proračuna (dakle iz proračuna Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva), dok su preostalih 50% ukupne vrijednosti projekta financirali krajnji korisnici. Kod financiranja mjera razvitka ruralne infrastrukture, u slučaju Hrvatske, projekti su se financirali isključivo putem javnih potpora od čega je udio EU-a do 75% ukupnih troškova a preostalih 25% sredstava ide iz nacionalnog proračuna. Što se tiče financiranja mjera tehničke pomoći, informiranja i promotivnih aktivnosti EU je financirala do 100% ukupne vrijednosti projekata. SAPARD je prvenstveno bio namijenjen privatnim poduzetnicima u području poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije, te izvođačima javnih radova za izgradnju lokalne infrastrukture kojom se unapređuje ruralni razvitak. Iskustva zemalja korisnica SAPARD programa pokazuje da su veće koristi od programa imali veći poljoprivredni proizvođači i prerađivačka industrija. Većina mjera cilja na modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava kako bi njihovi proizvodi bili konkurentni te zadovoljavali uvjete stupanja na zajedničko tržište EU (sigurnost prehrambenih proizvoda, fitosanitarni standardi, marketing, zaštita potrošača, kontrola proizvodnih procesa, uvjeti rada).“¹³

Europska unija je Hrvatskoj iz pretpristupnih fondova iz proračunske 2005. godine dodijelila 105 milijuna eura (80 milijuna za PHARE i 25 milijuna za ISPA-u), a u sklopu proračuna za 2006. godinu 140 milijuna eura (80 milijuna za PHARE, 35 milijuna za ISPA-u i 25 milijuna za SAPARD). Navedeni pretpristupni programi zamijenjeni su 2007. jedinstvenim pretpristupnim instrumentom IPA.

„Osnovni su ciljevi programa IPA bili pomoć državama kandidatkinjama i državama potencijalnim kandidatkinjama u njihovom usklađivanju i provedbi pravne stečevine EU te priprema za korištenje strukturnih fondova. Republika Hrvatska bila je korisnica IPA programa od 2007. godine do trenutka stupanja u članstvo EU, 2013. godine. Za sveukupnu koordinaciju programa IPA u Hrvatskoj bio je zadužen Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije, a za sveukupno financijsko upravljanje Ministarstvo financija. Program IPA sastojao se od sljedećih pet komponenti:

- 1) IPA I – jačanje kapaciteta i izgradnja institucija
- 2) IPA II - prekogranična suradnja
- 3) IPA III - regionalni razvoj
- 4) IPA IV - razvoj ljudskih potencijala
- 5) IPA V – ruralni razvoj

¹³ Dostupno na: http://www.istra-europa.eu/pages/pretpristupni_fondovi_ispa_phare_sapard [04.04.2016.]

Peta komponenta, IPA V, pružala je potporu Hrvatskoj u razvijanju politike ruralnog razvoja i pripremi za provedbu i upravljanje zajedničkom poljoprivrednom politikom EU. Glavni je naglasak komponente IPA „Ruralni razvoj“ bio na proizvodnji hrane i ruralnom razvoju. Komponenta se oslanjala na program SAPARD i bila je slična postpristupnom Europskom poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj. „¹⁴(Bilas i sur., 2011.)

Kao odgovor na rješenje ruralnog problema, problema smanjene proizvodnje i masovnog napuštanja sela, oblikovan je IPARD (eng. *Instrument for Pre-Accession Assistance in Rural Development*) program, prepristupni program Europske unije za razdoblje 2007. – 2013. godine. Nakon izrade sektorskih analiza, uočene su specifične potrebe pojedinih sektora te su temeljem toga odabrane mjere IPARD programa. Unutar IPARD programa predviđeno je korištenje 7 mjera, u okviru tri prioriteta i to za poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice, pripremne radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja i razvoj ruralne ekonomije. Prioriteti su bili:

- Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice
- Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno - okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja
- Razvoj ruralne ekonomije

Prvi prioritet IPARD programa imao je za cilj poboljšati tržišnu učinkovitost i provedbu standarda Zajednice na području zaštite okoliša, javnog zdravstva, zdravlja životinja i biljaka, dobrobiti životinja i sigurnosti na radu kroz Mjere 101 i 103. Drugi prioritet IPARD programa pridonosio je realizaciji pripremnih radnji za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i LEADER pristupa u svrhu bolje zaštite prirodnih resursa u područjima provedbe, razvoja praktičnog iskustva što se tiče provedbe metoda poljoprivredne proizvodnje izrađenih za zaštitu okoliša i očuvanja krajolika te poboljšanja sudjelovanja lokalnih dionika u razvoju i provedbi strategija ruralnog razvoja. Provodio se pomoću Mjera 201 i 202. Treći prioritet IPARD programa je za cilj imao pomoći razvoju i poboljšanju osnovne infrastrukture kako bi se potaknula gospodarska i socijalna aktivnost za uravnotežen rast, poboljšali životni i radni uvjeti u ruralnom području, te općenito, spriječila daljnja depopulacija. Mjere za provedbu trećeg prioriteta bile su Mjera 301 i 302.

IPARD programom bilo je moguće stvarati obveze do dana provedbe novog Programa ruralnog razvoja koji Republika Hrvatska može koristiti kada postane punopravna članica EU.

¹⁴ Bilas, V., Franc, S., Cota, A. (2011) PREDPRISTUPNI FONDOVI EUROPSKE UNIJE I REPUBLIKA HRVATSKA u : *EKON. MISAO PRAKSA*, Br. 1. , str. 289-309.

Republika Hrvatska postala je članicom Europske Unije 1. srpnja 2013. godine čime je dobila mogućnost korištenja europskih fondova drugog Programa ruralnog razvoja koji je propisan za razdoblje od 2014. do 2020. godine.

5. PROGRAM RURALNOG RAZVOJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ruralni razvoj se odnosi na zaštitu ekosfere, stabilan gospodarski razvoj i jednakost u raspodjeli životnih šansi. Prije svega potrebno je očuvati prirodnu izvornost ruralnog prostora i očuvati ga od zagađivanja i propadanja jer izvornost okoliša znači mogućnost novih ruralnih razvojnih opcija. Kako bi se tako nešto uspjelo ostvariti potrebno je strateško planiranje koje će doprinijeti očuvanju bioraznolikosti i očuvanju autohtonih živih vrsta.

U ruralnim područjima, osim u infrastrukturu, potrebno je investiranje u aktivnosti koje omogućuju otvaranje novih radnih mjesta. To se ne odnosi samo na poljoprivredu, već i na druge djelatnosti koje su locirane blizu ruralnih sredina. Hrvatska mora poticati proizvodnju dovoljno kvalitetne hrane, a smanjiti uvoz. Podizanje kvalitete življenja ruralnog stanovništva nije samo pitanje standarda, već i zaštita kulturnog kapitala.

Da bismo govorili o ruralnom razvoju potrebna su višestruka znanja koja se odnose na postojeće stanje ruralnog kompleksa, na sadržaje koji će se u njega implementirati te posljedicama koje mogu nastati i o dugoročnim ciljevima koji se odnose na održanje i zaštitu ekosfere, gospodarski razvoj i životne šanse budućih generacija. Upravo je zbog ovih razloga nužno istraživati ruralni kompleks.

Ruralni razvoj potrebno je shvatiti kao pitanje promjena ruralnog kompleksa, a ne kao skup parcijalnih problema sela, poljoprivredne proizvodnje i korištenja prostora. To je razvoj koji se odnosi na kulturu, ekonomiju i tehnologiju.

Europska je komisija 26. svibnja 2014. godine odobrila Program ruralnog razvoja zemalja članica EU, a među njima i naš Program ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014. – 2020.

„Program ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014. – 2020. vrijedan oko 2.4 milijarde eura, počeo se stvarati još 2012. godine, a današnje odobrenje predstavlja krunu tog dugotrajnog procesa u koji su bili uključeni domaći stručnjaci, mahom djelatnici Ministarstva poljoprivrede i Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razdoblju.“¹⁵

Politika ruralnog razvoja treba značajno doprinijeti i ciljevima strategije Europe 2020 za pametan, održiv i uključiv rast. (Tufekčić, 2013.) „Europa 2020. je desetogodišnja strategija za rast i radna mjesta Europske unije pokrenuta 2010. Njezini su ciljevi prevladavanje krize od koje se naša gospodarstva sada postupno oporavljaju i rješavanje nedostataka našeg modela rasta i stvaranje uvjeta za pametan, održiv i uključiv rast. Utvrđeno je pet glavnih ciljeva za EU do kraja 2020. Oni uključuju zapošljavanje, istraživanje i razvoj, klimatske

¹⁵ Dostupno na: <http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=3391>[10.04.2016.]

promjene i energiju, obrazovanje, socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva.“¹⁶ „Da bi se to postiglo, europska politika ruralnog razvoja odredila je šest ciljeva ruralnog razvoja čija je pravna osnova Uredba (EU) br. 1305/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o potpori ruralnom razvoju iz Europskoga poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj. „¹⁷ Ciljevi su:

- Poticanje prijenos znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima s naglaskom na sljedećim područjima: poticanje inovacija i bazu znanja u ruralnim područjima; jačanje veza između poljoprivrede i šumarstva i istraživanje i inovacije; poticanje cjeloživotnog učenja i stručno osposobljavanje u poljoprivredi i šumarstvu.
- Jačanje konkurentnosti svih vrsta poljoprivrede i povećanje farme održivosti, s naglaskom na sljedećim područjima: olakšavanje restrukturiranja gospodarstava s kojima glavne strukturalne probleme, osobito farme s niskim stupnjem sudjelovanja na tržištu, tržišno orijentiranih gospodarstava u pojedinim sektorima i gospodarstvima u potrebi poljoprivrednog područja; olakšavanje generacijsko obnavljanje u sektoru poljoprivrede.
- Promicanje organizacije za prehrambeni lanac i upravljanje rizicima u poljoprivredi, s naglaskom na sljedećim područjima: bolje integrirati primarnih proizvođača u prehrambeni lanac kroz kvalitetu programa, poticanje na lokalnim tržištima i deficitarna krugova, proizvođačkih grupa i inter-podružnica organizacije; podržava upravljanje rizicima na farmi.
- Obnavljanje, očuvanje i promicanje ekosustava ovisnih o poljoprivredi i šumarstvu, s naglaskom na sljedećim područjima: obnavljanje i očuvanje biološke raznolikosti, uključujući u Natura 2000 područjima i visoke vrijednosti prirode poljoprivrede, te stanje europskih krajobrazu; poboljšanje upravljanja vodama; poboljšanje upravljanja tla.
- Promicanje učinkovitosti resursa i potpore pomak prema niskom razinom ugljika i klimatskih elastičan gospodarstva u poljoprivredi, prehrani i šumarskog sektora, s naglaskom na sljedećim područjima: povećanje učinkovitosti u potrošnji vode poljoprivredi; povećanje učinkovitosti u korištenju energije u poljoprivredi i prehrambenoj obrade; olakšavanje opskrbe i korištenja obnovljivih izvora energije, od nus-proizvoda, otpada, ostataka i ostalih prehrambenih sirovina u svrhu bio-

¹⁶ Dostupno na: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hr.htm [10.04.2016.]

¹⁷ Dostupno na: <http://v2014.my-europa.eu/index.php/component/sobipro/74-european-agricultural-fund-for-rural-development-cap-pillar-ii-eafrd-2014-2020?Itemid=0> [10.04.2016.]

gospodarstva; smanjenje emisije dušikovih oksida i metana iz poljoprivrede; poticanje sekvestracija ugljika u poljoprivredi i šumarstvu.

- Promicanje smanjenje socijalne uključenosti siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima, s naglaskom na sljedećim područjima: olakšavanje diversifikacije, stvaranje novih malih poduzeća i otvaranje novih radnih mjesta; poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima; poboljšanje pristupačnosti, korištenje i kvaliteta informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) u ruralnim područjima.

Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima, razvoj konkurentne poljoprivredne proizvodnje te očuvanje okoliša i održivi razvoj odnosi se na tri segmenta koji su obuhvaćeni Programom ruralnog razvoja, a to su društveni, gospodarski i ekološki dijelovi ruralnih područja. Za kvalitetni i dugoročni razvoj ruralnih područja potrebno je razvijati ruralno područje u svim segmentima jer prostor u kojem ruralno stanovništvo ima mogućnost zapošljavanja i posjeduje sve osnovne potrebe današnjeg modernog društva, kao što su zdravstvene, financijske i edukacijske ustanove te dobra povezanost u prometu snažna je osnova i uporište za razvoj cijele države

5.1. Mjere Programa ruralnog razvoja

Iz ponuđenog paketa mjera, Republika Hrvatska se temeljem sektorskih analiza i javne rasprave održane u ožujku i srpnju 2013. odlučila na provedbu 16 mjera od kojih svaka ima svoje podmjere.

Mjera 1 odnosi se na prenošenje znanja i aktivnosti informiranja i za nju je izdvojeno 13.333.333,33 eura. Sastoji se od dvije podmjere, potpora za strukovno osposobljavanje i aktivnosti za stjecanja vještina korisnici su subjekti i potpora za demonstracijske i informativne aktivnosti. Kako bi se osigurao što kvalitetniji i učinkovitiji razvoj ruralnih područja potrebno je imati školovani kadar koji će prenositi znanja i vještine u ruralna područja i omogućavati stalan dotok inovacija.

Mjera 2 je novčana pomoć savjetodavnim službama, službama za upravljanje poljoprivrednih gospodarstava i poljoprivrednim gospodarstvima u iznosu od 21.176.470,59

eura. Sastoji se od dvije podmjere koje se odnose na pružanje savjetodavnih usluga i potporu za osposobljavanje savjetnika. Savjetodavne službe unutar države smatraju se neophodnima za razvoj malih obiteljskih gospodarstava koja zbog manjih financijskih mogućnosti teško konkuriraju velikim kompleksima proizvodnje.

Mjera 3 su programi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu, a novčana potpora iznosi 7.058.823,53 eura. Sastoji se od dvije podmjere od kojih su obje potpore poljoprivrednicima u vidu potpore za sudjelovanje poljoprivrednika u sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode te troškove informiranja i promoviranja. Korisnici su poljoprivrednici koji se nalaze u sustavu ekološke proizvodnje sukladno Zakonu o provedbi Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 o ekološkoj proizvodnji i označavanju ekoloških proizvoda, Zakonu o zaštićenim oznakama izvornosti, zaštićenim oznakama zemljopisnog podrijetla i zajamčeno tradicionalnim specijalitetima poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Konkurentnost na europskom tržištu moguće je postići kvalitetnim i provjerenim proizvodima, kao i autohtonim i originalnim proizvodima karakterističnim za Republiku Hrvatsku.

Mjera 4 je mjera za koju je izdvojeno najviše novčanih sredstava, 667.058.823,53 eura, i odnosi se na ulaganja u fizičku imovinu. Sastoji se od četiri podmjere koje su vezane za novčanu potporu korisnika. Potpore se odnose na ulaganja u poljoprivredna gospodarstva koja se odnose na restrukturiranje, modernizaciju i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, povećanje okolišne učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora energije, preradu i marketing, ulaganja u infrastrukturu, modernizaciju poljoprivrede i šumarstva te neproizvodna ulaganja vezana uz postizanje agro-okolišnih i klimatskih ciljeva. Ključnu ulogu u ruralnom razvoju imaju investicije i novčana sredstva pomoći kojima se omogućuju inovacije u ruralnim područjima. Upravo je navedena mjera 4 izazvala najviše zanimanja u javnosti zbog načina na koji se i kako troše sredstva iz europskih fondova koja su propisana za Republiku Hrvatsku.

Mjera 5 ističe važnost obnavljanja poljoprivrednog proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama i katastrofalnim događajima te uvođenje odgovarajućih preventivnih aktivnosti, a predviđeni novčani iznos za iznosi 118.117.647,06 eura. Sastoji se od jedne podmjere koja predstavlja potporu za ulaganja u obnovu poljoprivrednih zemljišta i proizvodnog potencijala narušenog elementarnim nepogodama, nepovoljnim klimatskim

prilikama i katastrofalnim događajima. Mnogo je područja još uvijek uništeno od posljedica ratovanja i elementarnih nepogoda zbog čega su područja napuštena, a poljoprivredni rast stagnira. Naseljavanje ruralnih područja smatra se prioritetom u ruralnom razvoju Republike Hrvatske.

Mjera 6 je razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja, a novčani iznos predviđen za provođenje ove mjere iznosi 262.928.104,58 eura. Sastoji se od četiri podmjere koje se odnose na potpore mladim poljoprivrednicima koji su po prvi puta postavljeni kao nositelji poljoprivrednog gospodarstva, ulaganja u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području što ističe važnost unapređenja ruralnog prostora na svim razinama razvoja ruralnog područja. Otvaranje novih poljoprivrednih gospodarstava zahtjeva znanja i financijska sredstva, kao i stanovništvo koje je voljno živjeti na ruralnim područjima i razvijati ruralni način života.

Mjera 7 se odnosi na temeljne usluge i obnovu sela u ruralnim područjima u iznosu od 265.882.352,94 eura. Sastoji se od dvije podmjere koje predstavljaju sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj općina i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnose na lokalitete Natura 2000 i druga područja visoke prirodne vrijednosti te ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu. Za razvoj ruralnih područja nužno je da sela i seoska gospodarstva budu jedinice za sebe koje će imati sve što je današnjem stanovništvu potrebno za život. Od velike je važnosti i povezanost sela sa gradovima radi boljeg transporta usluga, robe i ljudi.

Mjera 8 je ulaganje u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma, a novčani iznos predviđen za navedenu mjeru iznosi 92.941.176,47 eura. Sastoji se od dvije podmjere koje se sastoje od potpora za ulaganje u poboljšanje otpornosti i okolišne vrijednosti šumskih ekosustava te potpora za ulaganje u šumske tehnologije te preradu, mobilizaciju i marketing šumskih proizvoda. Šume su prirodno bogatstvo koje u Republici Hrvatskoj često žrtva brojnih elementarnih nepogoda ili nepažnje čovjeka, a drvna industrija jedna je od jačih industrija na našim prostorima. Sve se više znanja ulaže u pravilno gospodarenje šumama i šumskim proizvodima.

Mjera 9 se odnosi na uspostavu proizvođačkih grupa i organizacija, a predviđeni novčani iznos je 8.888.888,89 eura. Sastoji se od jedne podmjere koja potiče uspostavu proizvođačkih grupa i organizacija u poljoprivrednom i šumarskom sektoru. Udruženjem poljoprivrednika moguće je osigurati bolju osnovu za poljoprivredni razvoj i ojačati lokalnu samoupravu koja će potpomagati poljoprivrednu proizvodnju na određenom području.

Mjera 10 prva je mjera u sustavu IAKS mjera i odnosi se na poljoprivredu, okoliš i klimatske promjene. Za provođenje mjere osigurano je 138.830.280,00 eura. Sastoji se od dvije podmjere koje se odnose na plaćanja obveza povezanih s poljoprivredom, okolišem i klimatskim promjenama te potpore za očuvanje i održivu uporabu i razvoj genetskih resursa u poljoprivredi. Zaštita okoliša jedna je od glavnih komponenti ruralnog razvoja.

Mjera 11 potiče ekološki uzgoj i druga je mjera u IAKS sustavu. Izdvojena novčana sredstva za ovu mjeru iznose 128.309.623,50 eura. „Sastoji se od dvije podmjere koje se odnose na plaćanja za prijelaz na prakse i metode ekološkog uzgoja, a korisnici su oni poljoprivrednici čije su površine upisane u ARKOD sustav „¹⁸ te plaćanja za održavanje praksi i metoda ekološkog uzgoja. Program potiče na ekološki način proizvodnje koji se danas smatra najkvalitetnijim načinom proizvodnje, kako za proizvode tako i za okoliš i očuvanje poljoprivrednih površina. Republika Hrvatska velikim je dijelom posvećena ekološkoj poljoprivredi i navedena mjera potiče dodatne prijelaze na ekološki način proizvodnje.

Mjera 13 treća je mjera u IAKS sustavu, a donosi se na plaćanja područjima s prirodnim ograničenjima ili ostalim posebnim ograničenjima. Sredstva predviđena za provođenje mjere iznose 321.600.000,00 eura. Sastoji se od tri podmjere koje se odnose na davanje potpora u gorsko planinskim područjima (GPP) i područjima sa značajnim prirodnim ograničenjima (ZPO). Ulaganje u takva područja potiče unapređenje napuštenih i nepristupačnih područja koja su teža za održavanje.

Mjera 16 se odnosi na suradnju i iznos novčane potpore je 8.333.333,33 eura. Sastoji se od tri podmjere koje pružaju potporu za osnivanje i rad skupina Europskog inovacijskog partnerstva (EIP), pilot-projekte i za razvoj novih proizvoda, postupaka, procesa i tehnologija te za

¹⁸ Dostupno na: <http://www.arkod.hr/> [12.04.2016.]

horizontalnu i vertikalnu suradnju sudionika u lancu opskrbe za uspostavljanje i razvoj kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta te za promicanje aktivnosti u lokalnom kontekstu u vezi s razvojem kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta. Suradnja hrvatskih poljoprivrednika na lokalnoj razini pa sve do državnih institucija omogućuje jedinstvenu i jaku konkurenciju za prodaju na europskom tržištu i stabilnu i stalnu poljoprivrednu proizvodnju i to predstavlja ključ ruralnog razvoja države.

Mjera 17 predstavlja upravljanje rizicima, a novčani iznos određen za provođenje mjere iznosi 56.673.373,50 eura. Sastoji se od jedne podmjere koja osigurava premiju za osiguranje usjeva, životinja i biljaka. Osiguranje od prirodnih nepogoda ključno je u svakom pogledu poljoprivrednog razvoja.

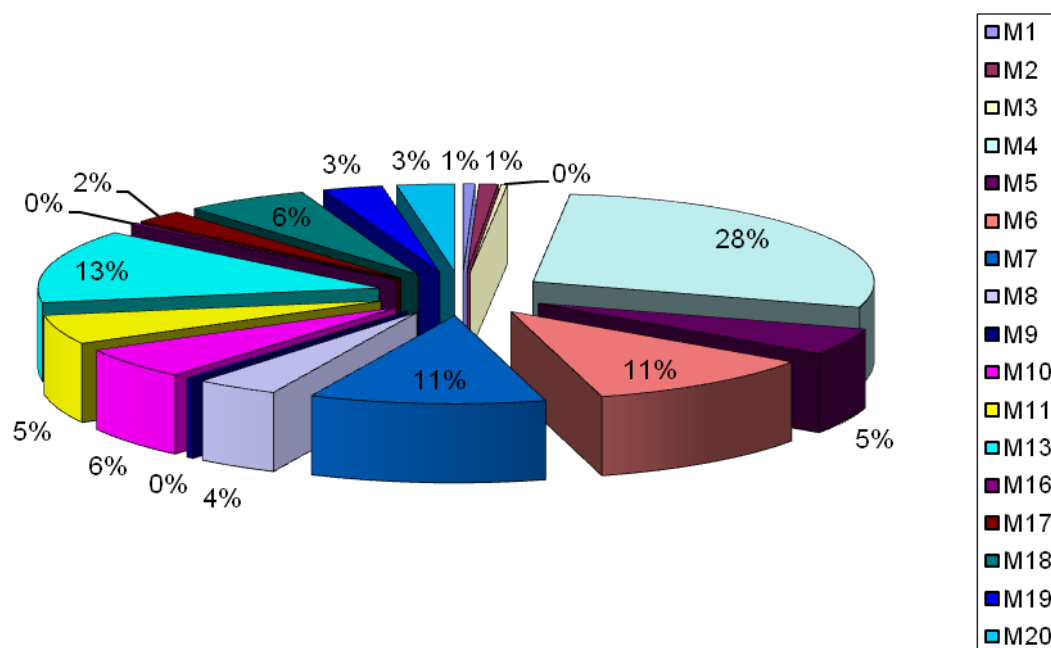
Mjera 18 je financiranje dodatnih nacionalnih izravnih plaćanja za Hrvatsku, a novčani iznos potpore iznosi 139.875.000,00 eura.

Mjera 19 opisuje djelovanje LEADER (CLLD) pristupa uz iznos novčane naknade od 67.540.725,00 eura. Sastoji se od četiri podmjere koje se dijele na pripremnu pomoć, provedbu operacija, pripremu i provedbu aktivnosti suradnje LAG-ova te tekući troškovi i animacija. Povezivanje malih poljoprivrednih gospodarstava predstavlja osnovu ruralnog razvoja države.

Mjera 20 se odnosi na tehničku pomoć, a za navedenu je mjeru određen iznos od 64.746.543,59 eura.

Ukupno je za provedbu odabranih 16 mjera Programa ruralnog razvoja izdvojeno 2.383.294.499,84 eura. Grafikon 1. prikazuje financijska sredstva u postocima koja su namijenjena provođenju svake pojedine mjere iz čega je vidljivo da je najveći postotak izdvojen za ulaganja u fizičku imovinu, Mjeru 4. Sredstva koja su namijenjena provedbi Mjeri 4 nadmašuju druge iznose zbog važnosti investiranja u ruralna područja kao nositelje ruralnog razvoja. (Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020., Ministarstvo poljoprivrede, 2015.)

OKVIRNA RASPODJELA SREDSTAVA PO MJERAMA

Grafikon 1. Prikaz okvirne raspodjele sredstava po mjerama

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2015): Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.

5.2. Mjera 4

U sklopu Mjere 4 prihvatljiva su brojna ulaganja koja su Hrvatskim poljoprivrednicima postala dostupna već za trajanja prepristupnog programa IPARD i ona predstavlja svojevrsan nastavak već dobro poznatih mjera 101 i 103 IPARD programa. Sada je opseg ulaganja daleko širi. Mjera omogućava brojna ulaganja u primarnu poljoprivredu i preradu poljoprivrednih proizvoda, kao i u djelatnosti usmjerene ka navodnjavanju poljoprivrednih površina i očuvanja krajobraznih vrijednosti. Prvi prioriteti su gospodarstvo i poduzetništvo jer oni osiguravaju prihod države. Uspješno korištenje fondova Europske unije sastoji se od sustava mentoriranja (edukacija zadnjih korisnika), uključivanje lokalne razine, uključivanje poduzetnika i neprofitnog sektora. Sustav mentoriranja se provodi putem agencija koje surađuju sa krajnjim korisnicima i omogućuju vertikalno (lokalne samouprave) i

horizontalno (Ministarstvo poljoprivrede) povezivanje prilikom provođenja projekata. Ističe se važnost praćenja rada na terenu i slušanje poduzetnika.

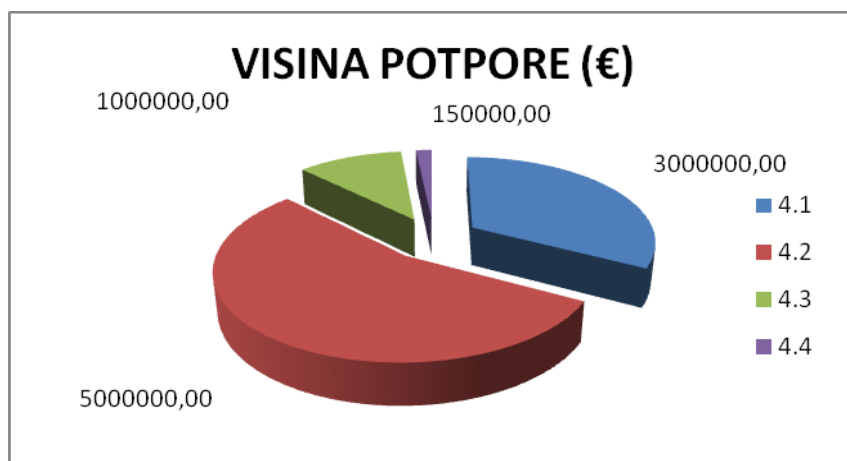
„Mjera 4 se sastoji se od četiri podmjere. Prva podmjera je potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva i odnosi se na restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, zbrinjavanje, rukovanje i korištenje stajskog gnojiva u cilju smanjenja štetnog utjecaja na okoliš i korištenje obnovljivih izvora energije. Druga podmjera se odnosi na povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima i korištenje obnovljivih izvora energije. Prvi natječaji raspisani su za prvu i drugu podmjeru od strane Ministarstva poljoprivrede i Agencije za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju (APRRR). Natječaj je bio otvoren od 11. veljače do 15. travnja 2015. godine. Poljoprivredna gospodarstva ukupno su prijavila 1.280 zahtjeva za potporu u iznosu od 2.674.828.158,28 kuna, dok je ukupna vrijednost projekata 3.890.720.701,12 kuna. „¹⁹ Treća podmjera prati investicije u osnovnu infrastrukturu javnog navodnjavanja, komasaciju poljoprivrednog zemljišta i ulaganje u šumsku infrastrukturu. Četvrta podmjera je vezana uz očuvanje okoliša. Za svaku je podmjeru ustanovljena količina sredstava koja su namijenjena provedbi određene mjere. Određena su pravila po kojima se sredstva moraju koristiti i na koji se način propisuju projekti koje potvrđuje Europska komisija.

„Kako bi se ostvarila prava na poticaje potrebno je sastaviti projekt i prijaviti se na natječaje koje propisuje Ministarstvo poljoprivrede u suradnji s Agencijom za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju objavljenih u Narodnim novinama., „²⁰ Projekt je niz aktivnosti kojima se nastoje ostvariti jasno određeni ciljevi u utvrđenom roku i s utvrđenim sredstvima. Osnovne karakteristike su da je to jednokratni posao koji ima jasno utvrđen datum početka i završetka, ima ograničen opseg aktivnosti koje je potrebno obaviti da bi se ostvarili konkretni ciljevi i mjerljivi rezultati te mora imati osigurana sredstva za provedbu svih planiranih aktivnosti. Projekt koji može ostvariti financiranje iz europskih fondova je onaj koji se odnosi na stvarne probleme, ima jasne ciljeve i aktivnosti, čiji su rizici ishoda projekta pravilno vrednovani, ima tim koji ima dostatne kapacitete za upravljanje i provedbu projekta te onaj koji vodi k održivim dugoročnim rezultatima. Osnovni elementi koji se ocjenjuju prilikom predaje projektnog prijedloga dijele se u tri koraka. Prvi korak je otvaranje prijave, administrativna provjera i ocjenjivanje projektnih sažetaka gdje se boduje

¹⁹ Dostupno na: <http://www.aprrr.hr/veliki-uspjeh-mjere-4-iz-programa-ruralnog-razvoja-%E2%80%93-prijavljeno-1280-projekata-vrijednih-oko-4-milijarde-kuna-1425.aspx> [12.04.2016.]

²⁰ Dostupno na: <http://www.aprrr.hr/objava-natjecaja-za-podmjere-41-i-42-programa-ruralnog-razvoja-1315.aspx> [15.04.2016.]

relevantnost projekta i projektni sažetak. Drugi korak je ocjenjivanje potpunog projektnog prijedloga gdje se ocjenjuju financijski i organizacijski kapaciteti. Treći korak je potvrda prihvatljivosti prijavitelja i partnera. (Tufekčić, 2013.)

Grafikon 2. Prikaz visine potpore podmjera mjere 4

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede (2015): Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.

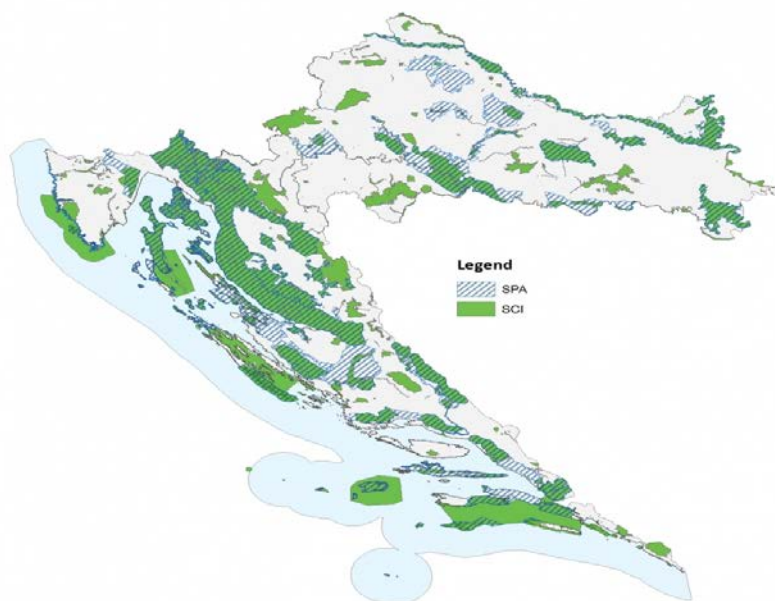
Grafikon 2. prikazuje koliko je sredstava dodijeljeno za svaku mjeru pojedinačno. U teoriji je sve propisano i zakonski regulirano, no prilikom provođenja samih projekata dolazi do problema u načinu sastavljanja projekata i konkuriranja građana na natječajima. Prvi problem se javlja prilikom kreiranja projekata jer dogovoreni projekti ne prate dodijeljena sredstva i na taj se način sredstva gube. Drugi problem se nazire u međusobnoj konkurenciji malih poljoprivrednika i velikih proizvođača koji onemogućavaju konkurentnost malog poduzetnika. Potrebno je stvoriti funkcionalan sustav unutar države jer se jedino na taj način mogu provoditi projekti iz dobivenih europskih fondova. „Ukoliko će sustav brinuti o malom poduzetniku, neće se nailaziti na probleme prolaska na natječaju. U razdoblju kroz 2014. i 2015. godinu, potrošeno 60% sredstava na 200 projekata, a planirano je bilo njih 1830 što ukazuje na nepravilnu raspodjelu sredstava.“²¹ Treći problem je investiranje u neprofitne projekte zaštite okoliša koji su također propisani od strane Europske unije zbog manjka

²¹ Okrugli stol povodom objavljivanja knjige „EU PROJEKTI – od ideje do realizacije“, autora: Maletić, I., Bukovac, S., Ivanković Knežević, K., Copic, M., Zagreb (03. ožujak 2016.), hotel Westin.

interesa za neisplative projekte. Veliki se naglasak ovdje nanovo stavlja na državu koja bi uz konkretne mjere i suradnju trebala poticati građane na prijavu projekata zaštite okoliša.

5.3. IAKS mjere

„IAKS mjere nastavljaju se na program Natura 2000. To je ekološka mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije. Njezin cilj je očuvati ili ponovno uspostaviti povoljno stanje više od tisuću ugroženih i rijetkih vrsta te oko 230 prirodnih i poluprirodnih stanišnih tipova. Dosad je u ovu ekološku mrežu uključeno oko 30.000 područja na gotovo 20% teritorija EU što je čini najvećim sustavom očuvanih područja u svijetu. Natura 2000 se temelji na EU direktivama, područja se biraju znanstvenim mjerilima, a kod upravljanja tim područjima u obzir se uzima i interes i dobrobit ljudi koji u njima žive.“²²

Slika 7. Ekološka mreža Republike Hrvatske

Izvor slike: <http://www.dzzp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/ekoloska-mreza-rh-natura-2000-1300.html>

²²Dostupno na: <http://www.dzzp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/natura-2000-340.html> [17.04.2016.]

„Na slici je prikazana ekološka mreža Republike Hrvatske gdje SPA predstavlja područja posebne zaštite, a SCI područja koja su značajna za zajednicu. Ekološku mrežu RH (mrežu Natura 2000) prema članku 6. Uredbe o ekološkoj mreži (NN 124/13, 105/15) čine područja očuvanja značajna za ptice (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove (područja značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju).“²³

„Važan korak prema uvođenju Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije u Hrvatskoj – projekt *"Potpora uspostavi potpuno operativne Agencije za plaćanja u skladu s EU standardima"*. Uveden je projekt tehničke potpore uspostavi Integriranog administrativnog i kontrolnog sustava (IAKS), kojim se odobravaju, prate i kontroliraju plaćanja hrvatskim poljoprivrednicima.

U Program ruralnog razvoja 2014-2020 uvrštene su tri IAKS mjere i njihove podmjere:

1. mjera 10 Poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene sastoji se od podmjera:
 - 10.1. Plaćanja obveza povezanih s poljoprivredom, okolišem i klimatskim promjenama
 - o 10.1.1. Obrada tla i sjetva na terenu s nagibom za oranične jednogodišnje kulture
 - o 10.1.2. Zatravnjivane trajnih nasada
 - o 10.1.3. Očuvanje travnjaka velike prirodne vrijednosti
 - o 10.1.4. Pilot mjera za zaštitu kosca (*Crex crex*)
 - o 10.1.5. Pilot mjera za zaštitu leptira
 - o 10.1.6. Uspostava poljskih traka
 - o 10.1.7. Održavanje ekstenzivnih voćnjaka
 - o 10.1.8. Održavanje ekstenzivnih maslinika
 - o 10.1.9. Očuvanje ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja
 - 10.2. Potpora za očuvanje i održivu uporabu i razvoj genetskih resursa u poljoprivredi
 - o 10.2.1. Očuvanje, održivo korištenje i razvoj genetskih resursa u poljoprivredi

²³ Dostupno na: <http://www.dzzp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/ekoloska-mreza-rh-natura-2000-1300.html> [17.04.2016.]

Cilj mjere 10 je ublažiti negativne učinke poljoprivrede na okoliš, potaknuti poljoprivredne prakse koje su korisne za okoliš, očuvati te povećati bioraznolikost i genetske resurse vezane uz poljoprivredu.

2. mjera 11 Ekološki uzgoj sastoji se od podmjera:

- 11.1. Plaćanja za prijelaz na ekološke poljoprivredne prakse i metode – EKOP
- 11.2. Plaćanja za održavanje ekoloških poljoprivrednih praksi i metoda – EKO

Cilj mjere 11 je povećanje površina pod ekološkom proizvodnjom uključivanjem novih ekoloških proizvođača, ali i zadržavanjem postojećih proizvođača u sustavu proizvodnje, korištenje okolišno prihvatljivih metoda uzgoja koje nemaju negativan utjecaj na tlo, zrak, vodu i bioraznolikost, umanjene negativnog učinka konvencionalne poljoprivrede na okoliš uz proizvodnju zdrave hrane te povećanje bioraznolikosti i očuvanje genetskih resursa u poljoprivredi.

3. mjera 13 Plaćanja područjima s prirodnim i ostalim posebnim ograničenjima sastoji se od podmjera:

- 13.1. Plaćanja u gorsko planinskim područjima
- 13.2. Plaćanja u područjima sa značajnim prirodnim ograničenjima
- 13.3. Plaćanja u područjima s posebnim ograničenjima

Cilj mjere 13 je zaustaviti ili umanjiti trend napuštanja poljoprivrednih površina (napuštanje poljoprivrednih površina utječe na bioraznolikost, eroziju tla, zarastanje površina, nestanak tradicionalnog načina života i tradicionalnih krajobrazu). Prestanak poljoprivrednih aktivnosti i neodržavanje zemljišta dovodi do povećanog rizika širenja šumskih požara. „²⁴

IAKS mjere namijenjene su aktivnim poljoprivrednicima i udrugama za zaštitu okoliša kako bi se održali uvjeti za ekološku poljoprivredu. Poljoprivrednicima se nadoknađuju sredstva koja se gube prilikom ekološkog uzgoja. Ideja je u Hrvatskoj vrlo dobro prihvaćena i mnogi se poljoprivrednici odlučuju za prijelaz s konvencionalnog na ekološki uzgoj, iako je vrijeme adaptacije 2 do 3 godine. Ključan instrument razvoja ekološke poljoprivrede je ARKOD sustav, u koji se upisuju parcele koji su u prijelazu na ekološku proizvodnju, a cilj je

²⁴ Prezentacija „IAKS MJERE ,Program ruralnog razvoja 2014.-2020.“ , Informativna kampanja 2016.

omogućiti poljoprivrednicima lakši i jednostavniji način podnošenja zahtjeva za potporu kao i njihovo transparentno korištenje. „Za razliku od mjere 4, prijava na IAKS mjere je vrlo jednostavna, putem Agroneta. Agronet je elektronička aplikacija namijenjena za pomoć poljoprivrednim gospodarstvima i ostalim korisnicima u ostvarivanju prava na potpore u poljoprivredi. „²⁵

„Zahtjev za potporu se podnosi na jedinstvenom zahtjevu na kome se podnosi i zahtjev potpora za izravna plaćanja. Budući se za prijavu, administrativnu kontrolu i praćenje koristi IAKS (Integrirani administrativni kontrolni sustav), ove su mjere poznate kao IAKS mjere. Visina potpore plaća se po hektaru površine. Jednako kao kod svih politika EU, tako se i prilikom provedbe Programa velika važnost pridaje ublažavanju i prilagodbi klimatskim promjenama, odnosno općenito se nastoji umanjiti ili ukloniti negativni utjecaj poljoprivrede na okoliš. Zato ne čudi da, iako države članice imaju slobodu odabira pojedinih mjera sukladno Uredbi 1305/2013 koja je pravni temelj za izradu Programa, mjera 10 Poljoprivrede okoliš i klimatske promjene je jedina obavezna mjera koju mora sadržavati svaki program ruralnog razvoja. Isto tako, pred državama članicama se postavlja zahtjev da 30 % ukupnih doprinosa iz EPFRR utroše za prilagodbu klimatskim promjenama i njihovom ublažavanju, te za pitanja okoliša. To se može postići putem plaćanja za poljoprivredu, okoliš i klimu, ekološki uzgoj te plaćanja područjima s prirodnim ili drugim vrstama ograničenja.“²⁶

Ukoliko se želi postati korisnik IAKS mjera, potrebno je proći edukaciju koju provodi savjetodavna služba. Tijekom razdoblja korištenja sredstava, postoji kontrola na terenu. Vlasnik gospodarstva dužan je voditi evidenciju koju kontrola može zatražiti u bilo kojem trenutku.

Ministarstvo temeljito prati odazive na operacije navedene 3 mjere. Ukoliko operacije nisu prihvaćene od strane poljoprivrednika, one se gase i otvaraju se nove, kao što je primjer sa operacijom 10.1.5. zaštite leptira. Operacija 10.1.9. o očuvanju ugroženih izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja je vrlo dobro prihvaćena, dok će se za operacije koje su slabije prihvaćene, poput operacije 10.1.8 .(odražavanje maslinika), organizirati informativni skupovi. (Ministarstvo poljoprivrede RH)

²⁵Dostupno na: <https://agronet.apprrr.hr/> [17.04.2016.]

²⁶ Prezentacija“ IAKS MJERE Program ruralnog razvoja 2014.-2020. “, Informativna kampanja 2016.

6. ANALIZA INTERVJUA

Kako bi se utvrdili načini iskorištavanja odobrenih sredstava za diskutabilnu mjeru 4, njezina dinamika u budućnosti i utjecaj mjera na samu poljoprivrednu proizvodnju i razvoj ruralnog prostora, kontaktirane su sve ustanove koje sudjeluju u provedbi Programa ruralnog razvoja. Ispitanici su bili predstavnici Ministarstva poljoprivrede (MP) Republike Hrvatske, savjetodavne služba, konzultantske tvrtke, regionalne samouprave i poljoprivrednog gospodarstva.

Republika Hrvatska prihvatila je europske standarde za ruralni razvoj tijekom provedbe pretpristupnih programa prije ulaska u Europsku Uniju. Iz Ministarstva poljoprivrede RH ukazuje se na činjenicu da su programi zahtijevali temeljite reforme i prilagodbu države na uvjete ruralnog razvoja. Glavni je cilj bio oživjeti ruralne prostore i spriječiti odlazak ruralnog stanovništva. Ulaskom u Europsku uniju, RH postaje punopravna članica i odlučuje se za provođenje Programa ruralnog razvoja u razdoblju od 7 godina. Starije članice, poput Slovenije, imale su mogućnost provoditi Program za ruralni razvoj u razdoblju od 2006 – 2013 godine te Ministarstvo naglašava da se Hrvatska ne može mjeriti sa članicama koje su imale iskustvo prije. Iako se pretpristupni programi ne razlikuju mnogo od sadašnjeg programa, potrebno je vrijeme adaptacije i usuglašavanja oko načina provedbe Programa, a to je moguće jedino praćenjem situacije na terenu i prolaska određenog vremenskog perioda, zaključuje predstavnik MP-a. Regionalna samouprava iz svoje perspektive smatra da država nije bila spremna za ovakav način ruralnog razvoja i da promjene treba napraviti prema temeljima ruralnog razvoja, a to su stanovnici u ruralnim prostorima u suradnji sa znanstvenim ustanovama koji znanjem mogu i smiju nadgledati poljoprivrednu proizvodnju. Postojeći problemi, smatra se od strane konzultantske tvrtke, tek su neiskustvo i nedovoljno vremena za pokazivanje vidljivih rezultata.

Program ruralnog razvoja 2014 – 2020 sastavljen je kako bi pomogao razvoj ruralnih prostora u ekološkom, ekonomskom i socijalnom aspektu. Područje Republike Hrvatske smatra se u većini ruralnim prostorom, tj. samo su Zagreb, Osijek, Split i Rijeka izuzeti kao urbana područja. U pretpristupnim programima, dakle prije ulaska u Europsku uniju, Hrvatska je poljoprivredna proizvodnja morala zadovoljiti određene uvjete. U razgovoru sa predstavnicima Ministarstva poljoprivrede RH i Regionalne samouprave pokazalo se da je poljoprivredna proizvodnja Republike Hrvatske prije 2013. godine bila ista kao i nakon ulaska u EU, no bio je uključen veći broj poljoprivrednih gospodarstava. Nakon 2013. godine

broj OPG - ova se smanjuje, ali proizvodnja količinski ostaje ista u sektorima voćarstva i uzgoja stoke.

Kako bi poljoprivreda dostigla nivo europskog tržišta prihvaćene su mjere ruralnog razvoja, točnije njih 16, od kojih je mjera 4 konkretno bila zadužena za ulaganja u fizičku imovinu ruralnog prostora što se odnosi na sve aspekte ruralnog prostora, od poljoprivrednih gospodarstava do izgradnje infrastrukture koja je nužna za normalno funkcioniranje života ruralnog stanovništva. Poljoprivrednici su se mogli prijaviti na natječaje koji su raspisani od strane Ministarstva poljoprivrede RH.

U razgovoru sa predstavnikom Savjetodavne službe objašnjen je postupak prijave na natječaj. Prije prijave na natječaj, poljoprivrednik je dužan izračunati ekonomsku veličinu pomoću FADN kalkulatora te ju dostaviti savjetodavnoj službi. Savjetodavna služba kontrolira postojeće stanje na terenu. Predstavnik konzultantske tvrtke otkriva kako se vrlo malo poljoprivrednika odlučuje na samostalno sastavljanje ponude za natječaj, stoga se većina obraća konzultantima koji uzimaju proviziju od 5 %. Po završetku natječaja, Agencija objavljuje rang listu. Sve što je poljoprivrednik do sada uložio na postojećem OPG-u, njegov je vlastiti prihod. Ukoliko je prošao na natječaju, poljoprivrednik dobiva potporu u 3 rate. Prvu ratu dobiva odmah i dužan je napraviti sve što je opisao u prijavi za natječaj, ovjeriti dokumente kojima potvrđuje da je učinio sve što se od njega tražilo i tek tada dobiva drugu ratu. Zadnju ratu (zadnjih 20%) poljoprivrednik je dužan sam isfinancirati i nakon priloženih računa, dobiva povrat novaca. Iz navedenog vidljivo je da svaki poljoprivrednik koji se odluči na traženje poticaja iz Europske Unije, mora posjedovati vlastiti kapital. Upravo se zbog toga upozorava na nejednakost prilika velikih korporacija i malog poljoprivrednika što je potvrdio razgovor sa predstavnikom OPG – a na području Zagrebačke županije.

Tokom istraživanja provedbe Programa ruralnog razvoja, istaknuti su problemi isplata. Poljoprivrednici su se za natječaj na mjere 4.1. i 4.2. mogli prijaviti u razdoblju 11. veljače do 15. travnja 2015. godine, a novčana sredstva još uvijek nisu isplaćena. Zašto sredstva još uvijek nisu isplaćena nije mogao nitko komentirati, a predstavnik Ministarstva poljoprivrede RH naglasio je kako je jedna lijepa priča ruralnog razvoja RH trenutno zasjenjena aferama na čiji je ishod još uvijek nepoznat.

Svi se ispitanici slažu u jednom, a to je da proces prijave na natječaj uvelike usporava administracija Republike Hrvatske. Paradoksalno je da za natječaj koji je otvoren 2 mjeseca i poljoprivrednik u njega želi ubrojiti i navodnjavanje, dozvolu od Hrvatskih voda čeka dulje nego što je natječaj otvoren. U Ministarstvu poljoprivrede smatraju da je glavni problem u

načinu provedbe IPARD programa, jer je taj program, jer je bio pretpristupni, bio mnogo stroži od današnjeg Programa ruralnog razvoja.

Zapanjujuća činjenica je da sredstva nakon godinu dana nisu isplaćena, a od 1280 projekata koji su trebali biti realizirani u razdoblju od 7 godina, realizirano ih je 200, s ukupno 60 % potrošenih sredstava. Predstavnik Ministarstva poljoprivrede RH naglašava kako će se navedeni propust morati ispraviti te je odlučeno mijenjanje postojećeg pravilnika mjere 4, koji ne vrijedi od 28. svibnja 2016. godine, a na snagu bi trebao stupiti novi pravilnik. Vrijeme kada će to biti još uvijek nije poznato.

U Ministarstvu poljoprivrede bilježe vrlo mali odaziv poljoprivrednika na edukacije i informativne skupove, koji su organizirani besplatno, dok se poljoprivrednici žale na nejasnoću i nerazumijevanje organiziranih edukacija. Nositelji Programa ruralnog razvoja prema Ministarstvu su mladi poljoprivrednici i već postojeća poljoprivredna gospodarstva. Konzultantska tvrtka naglašava da su to velike korporacije u suradnji s već postojećim poljoprivrednim gospodarstvima i mladima i naglašava međusobno poticanje proizvodnje. U Regionalnoj samoupravi smatra se da su nositelji ruralnog razvoja Ministarstvo poljoprivrede u uskoj suradnji sa regionalnom i lokalnom samoupravom, industrijom, znanosti i malim poljoprivrednicima koje bi država trebala štiti i pomagati u svakom pogledu razvoja. Predstavnik poljoprivrednika smatra da su nositelji ruralnog razvoja upravo mali poduzetnici. Iz svega navedenog jasno je da je potrebna međusobna suradnja državnih ustanova vezanih za poljoprivredu na svim razinama djelovanja koja mora štiti i poticati ruralno stanovništvo na podizanje kvalitete života ruralnih prostora i proizvodnje.

Predstavnici MP-a, savjetodavne službe i konzultantske tvrtke slažu se da će, iako je zabilježen minimalni pomak, još vremena proći do cjelovitog prihvatanja ideje ruralnog razvoja jer je slična priča bila prilikom provođenja pretpristupnih programa, a pomaci su vidljivi tek nekoliko godina kasnije. Potrebno je vrijeme da se u ruralnom stanovništvu probudi svijest o značaju i mogućnostima ruralnih prostora te da se već postojeći poljoprivrednici priviknu na promjene i prihvate mlade poljoprivrednike sa njihovim idejama i novinama. Kada bi se s obje strane postigli kompromisi, točnije, da se poljoprivrednici odazovu ne edukacije, a državne službe ubrzaju provedbu isplata potpora, ruralni razvoj bio bi jedna jako lijepa priča.

IAKS mjere ogledalo su uspješne provedbe mjera Programa ruralnog razvoja. Već postojeća poljoprivredna gospodarstva prihvaćaju ideju o ekološkoj proizvodnji te kroz edukaciju koju provodi Savjetodavna služba postaju korisnici IAKS mjera. U Ministarstvu poljoprivrede naglašavaju kako ove mjere nisu namijenjene za osobni profit poljoprivrednika

već nadoknađuju sredstva koja se gube prilikom ekološkog načina uzgoja i potiču na očuvanje okoliša i bioraznolikosti poljoprivrednog prostora. Ekološka poljoprivreda sve više obuhvaća hrvatsku poljoprivredu i sve se više poljoprivrednih gospodarstava odlučuje za prelazak na ekološki način uzgoja. IAKS mjere potiču uzgoj i na vrlo nepristupačnim područjima, a Ministarstvo naglašava da je upravo na taj način moguće oživjeti prostore za koje se smatralo da su neiskoristivi i nemogući za nastanjivanje ruralnog stanovništva.

Svi se ispitanici slažu da je Program ruralnog razvoja vrlo konkretan i jako dobar način razvoja ruralnih prostora, no treba ispraviti negativnosti koje su se pojavile prilikom same provedbe. Iako je lako naći krivca u državi, koja po predstavniku poljoprivrednika nije dovoljno zaštitila ruralno stanovništvo, problem se javlja u poljoprivrednicima koji, kako naglašava Ministarstvo poljoprivrede, nisu pristupili edukacijama u dovoljnom broju, a konzultantske tvrtke se osvrću na financijsku nepismenost i needuciranost samih poljoprivrednika. Predstavnik Regionalne samouprave konstatira da je država nužna osigurati organizaciju tržišta i na taj način osigurati poljoprivrednika i njegovu proizvodnju. Iz svega navedenog, vidljivo je da je potrebna suradnja države i poljoprivrednih proizvođača kako bi se postiglo što je zamišljeno u Programu ruralnog razvoja, a za to je potrebno vrijeme i prilagodba svijesti stanovnika ruralnih područja na novi i konkurentan način poljoprivredne proizvodnje. U budućnosti se očekuje ruralni razvoj koji neće biti zasjenjen aferama i nezadovoljstvom kako na strani poljoprivrednika, tako i na strani države.

Iz svega navedenog zaključuje se da je Program ruralnog razvoja nužan za postizanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, no nužno je povezivanje svih karika odgovornih za ruralni razvoj. Svatko mora snositi svoj dio odgovornosti za koji je zadužen, jer jedino na taj način ruralni razvoj može funkcionirati i opstati. Država mora slušati proizvođače i promatrati stanje na terenu, a proizvođači trebaju tražiti rješenja na dobrobit cijele okoline u kojoj se nalaze. U skoroj budućnosti očekuje se ispravak dosad napravljenih grešaka, učenje na njima i poboljšanje postojećeg stanja.

7. RASPRAVA

Ideja i pojam ruralnog razvoja prvi se puta pojavljuje u povijesti nakon završetka 2. svjetskog rata i ostaje aktualna do danas. U svijetu raste svijest unapređenja poljoprivredne proizvodnje i poboljšanje kvalitete poljoprivrednih proizvoda što vuče korijene u dalekoj prošlosti kada je čovjek s nomadskog načina života prešao na sjedilački i počeo sam sebi proizvoditi hranu. Modernizacijom proizvodnje i razvojem društva dolazi do šireg shvaćanja pojma ruralnog razvoja koji se od pojave programa ZPP-a ne odnosi više samo na proizvodnju hrane već na tri aspekta ruralnog razvoja: okolišni, društveni i gospodarski. Potiče se razvoj ruralnih sredina i poboljšanje kvalitete života stanovništva koje u njoj obitava. Sukladno propisima Europske Unije, Republika se prvi puta susrela s programima ruralnog razvoja u pretpristupnim programima PHARE, ISPA, SAPARD i IPARD.

Ulaskom u Uniju Hrvatska postaje punopravna članica i prihvaća Program ruralnog razvoja 2014 – 2020. Provođenje Programa u praksi nalazi sličnosti u provođenju pretpristupnih programa, no kako naglašava predstavništvo Ministarstva poljoprivrede, predpristupni programi su bili mnogo stroži iz razloga što je trebalo ispuniti norme koje su bile propisane od strane Europske Unije, a odnose se na konkurentnost hrvatskih proizvoda na europskom tržištu. Hrvatska je poljoprivreda podnijela velike gubitke, a ruralna područja su raseljena čemu su razlog ratovi iz prošlosti i slaba povezanost ruralnih područja s ostatkom države. Program ruralnog razvoja svojevrsan je nastavak pretpristupnih Programa. Ideja je bila osposobiti ruralne krajeve Republike Hrvatske i osigurati dostojanstven život hrvatskog ruralnog stanovništva.

Prilikom provedbe Programa javljaju se tri glavna problema. Prvi i, po svim ispitanicima, glavni problem su prijave na natječaj pojedinih mjera predugo traju i zahtijevaju velike troškove od poljoprivrednika koji se odlučio na prijavu. Konkretna je mjera 4 zasjenjena aferom nedostatka novca od strane države koja nije u mogućnosti isplatiti poticaje na koje su poljoprivrednici dobili pravo. Iz toga izlazi novi problem koji je produžio rok isplate na gotovo punih godinu dana, dok je u drugim državama članicama, npr. Sloveniji, taj rok trajao svega dva mjeseca, potvrđuje predstavnik MP-a. Rješenje problema nalazi se u sastavljanju novog pravilnika, za koji se pretpostavlja da bi trebao biti napisan u što kraćem vremenu. Novi pravilnik trebao bi u sebi imati rješenje za poboljšanu učinkovitost administrativnih poslova države i osigurati financijska sredstva koja će biti isplaćena poljoprivrednicima.

Drugi problem koji je u velikoj mjeri odjeknuo u javnosti je nemogućnost konkuriranja malih poljoprivrednika velikim korporacijama. Poljoprivrednici naglašavaju kako bi se prijave na natječaj trebale odvojiti, točnije, posebna bi pravila trebala vrijediti za velike industrije i proizvodnju, a posebna za vlasnike malih poljoprivrednih gospodarstava. Iako je predstavnik MP-a naglasio kako su od strane Ministarstva osigurane sve potrebne edukacije prilikom prijave na natječaje mjere 4, manje novčane mogućnosti smanjuju konkurenciju malih poljoprivrednih proizvođača. Rješenje se opet nalazi u novom pravilniku koji bi trebao sadržavati posebne uvjete za velike proizvodne pogone, a posebne za male proizvodne jedinice u skladu sa njihovim mogućnostima te, kako naglašava predstavnik konzultantske tvrtke, potrebama njihove ruralne sredine. Ruralni razvoj odnosi se na ruralno područje u cijelosti i obuhvaća čitavo stanovništvo određenog ruralnog prostora.

Treći problem javlja se kod prijave na mjere koje su neprofitnog karaktera. Ovdje je naglasak na IAKS mjere čija je uloga da nadoknade sredstva koja se gube prilikom ekološkog načina uzgoja. MP naglašava kako je odaziv na IAKS mjere zadovoljavajući i sve se više poljoprivrednika odlučuje na ekološki način proizvodnje. Ipak, javljaju se problemi za one mjere koje se odnose na teško dostupna područja. Iako se teško dostupna područja ne smatraju poljoprivrednim dobrima, velike su štete moguće ako dođe do njihovog zapuštanja.

Zajedničko rješenje nalazi se u suradnji države sa poljoprivrednicima koji nalaze na teško dostupnim i narušenim područjima te bi u dogovoru s njima trebala naći zajedničko rješenje. Predstavnik MP-a naglašava kako se ispitivanja na terenu redovito provode i u budućnosti će se ispravljati one mjere koje nisu dobile nikakav odjek u javnosti, a poboljšavati one mjere koje su izazvale pozitivan napredak.

Program ruralnog razvoja predstavlja sve mogućnosti kvalitetne i konkurentne poljoprivredne proizvodnje i uz ispravke navedenih problema, te prihvatanje ideja Programa u svijesti stanovništva postat će temeljem razvoja poljoprivrede i poljoprivrednih područja u Republici Hrvatskoj. Učenje vlastitim na greškama i ispravljanjem istih u budućnosti, međusobna komunikacija države, znanstvenih ustanova i građana te prihvatanje novih ideja može omogućiti Hrvatskoj da postigne svoj puni poljoprivredni potencijal i potencijale ruralnih područja i ostvari konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju na europskom tržištu.

8. ZAKLJUČAK

Kako bi se dobio uvid u stanje u kojem se nalazi provedba Programa ruralnog razvoja, dogovoreni su razgovori sa predstavnicima svih dijelova provedbe Programa: Ministarstvo poljoprivrede, savjetodavna služba, konzultantska tvrtka, regionalna samouprava i krajnji korisnik. Iako saznajemo da je proizvodnja prije i poslije provedbe Programa ostala približno ista, napredak se očekuje u infrastrukturi ruralnog područja te povećanju broja stanovnika. Provedba Programa ipak ne ide onom brzinom kojom se smatralo da će ići u početku.

Nedostatak sredstava i njihova neravnomjerna raspodjela, kako ističe predstavnik konzultanata za pomoć poljoprivrednicima na natječaje mjera Programa, dovela je do svojevrsne blokade isplata novčanih sredstava krajnjim korisnicima. Poljoprivrednici nalaze krivca u Ministarstvu i administrativnim ustanovama Republike Hrvatske, dok državna vlast smatraju da poljoprivrednici nisu prihvatili sve pomoći koje su im ponuđene. Poljoprivreda Republike Hrvatske još uvijek nije u potpunosti spremna za pravu konkurentnost na europskom tržištu jer je potrebno promijeniti svijest stanovništva i državne ustanove potaknuti na bolju suradnju s krajnjim korisnicima.

Upravo zbog toga, nije više dovoljno samo obraćati pažnju na svoje poljoprivredno gospodarstvo i vlastiti proizvod, već sagledati sve razine ruralnog područja, od infrastrukture i zajedničkih korisnik strojeva i spremišta, te surađivati s ostalim poljoprivrednicima. Potrebno je vrijeme da se prihvate novine koje postaju dio svakodnevnog života, a ideja ruralnog razvoja kroz korištenje mjera iz Programa ruralnog razvoja može dovesti do velikih napredaka i modernizacije ruralnih prostora. Država koja štiti svoje stanovništvo i stanovništvo koje ima pomoć u državnim službama siguran je uvjet za ruralni razvoj i konkurentnost na europskom tržištu. Greške koje su učinjene prilikom isplate sredstava potrebno je ispraviti i očekivati velike pomake u budućnosti.

Prognozirati stanje u budućnosti nije moguće, ali usporedbom s provedbama pretpristupnih programa koji tek sada pokazuju vidljive rezultate ukazuje na mogućnosti i sposobnost Republike Hrvatske i njezinog stanovništva da postane konkurentna članica Europske Unije i postigne svoje maksimalne rezultate uz mnoge prirodne kapacitete koje posjeduje.

Program ruralnog razvoja 2014 – 2020 ključan je faktor za postizanje konkurentnosti hrvatske poljoprivredne proizvodnje na europskom tržištu. Promatranjem načina provođenja Programa u Republici Hrvatskoj te razgovorima s predstavnicima odjela koji su ključni u lancu provedbe Programa dolazi se do sljedećih zaključaka.

Osnovna problematika uočena je u neravnopravnoj raspodjeli novčanih sredstava gdje je oko 60% ukupnih novčanih sredstava osiguranih za provedbu mjere 4 koja se odnosi na ulaganja u fizičku imovinu ruralnih područja potrošeno na svega 200 projekata od oko 1200 planiranih. Zaključak Ministarstva poljoprivrede koje je bilo zaduženo za raspodjelu sredstava je sastavljanje novog pravilnika za koji se smatra da bi trebao biti gotov u skoroj budućnosti jer se jedino na taj način može nastaviti razvoj ruralnih sredina.

Ruralni razvoj u budućnosti će svoj puni potencijal uspjeti ostvariti u potpunosti ukoliko se usklade se usklade prioriteta državne uprave i poljoprivrednika. Država, pri čemu se konkretno misli na Ministarstvo poljoprivrede, savjetodavnu administrativnu službu svoj prioritet mora tražiti u krajnjem korisniku, poljoprivredniku i njegovom poljoprivrednom prostoru, dok poljoprivrednici trebaju slušati zahtjeve držanih službi i proizvoditi u skladu s njima na dobrobit sebe i ukupnog ruralnog razvoja na području cijele države. Međusobna povezanost državne uprave, znanosti, industrije i privatnih poljoprivrednih područja obećavaju kvalitetnu i konkurentnu poljoprivrednu proizvodnju.

Provođenje IAKS mjera zabilježilo je pozitivna dostignuća, a sve se više poljoprivrednika odlučuje na ekološki način uzgoja. Prednost navedenih mjera je vrlo jednostavna prijava i godine iskustva poljoprivrednika u ekološkom načinu proizvodnje. Konkurentan i kvalitetan proizvod ekološkog uzgoja predstavlja veliko dostignuće na europskom tržištu, a na kraju možemo zaključiti da to i jest cilj cjelokupnog Programa ruralnog razvoja.

Iako je teško predviđati prognoze za budućnost, u razgovorima sa sudionicima provedbe ruralnog razvoja nije bilo nikakve sumnje da će se kroz određeno vrijeme i potrebnu prilagodbu zahtjevima Republike Hrvatske Program ruralnog razvoja 2014 – 2020 pokazati kao vrlo pozitivna osnova razvoja hrvatskih ruralnih područja.

9. LITERATURA

1. Bilas, V., Franc, S., Cota, A. (2011) PREDPRISTUPNI FONDOVI EUROPSKE UNIJE I REPUBLIKA HRVATSKA u : EKON. MISAO PRAKSA, Br. 1. , str. 289-309.
2. Brosei, Pedro, Courades, Jean-Michel, FARNET, O'Hara, Eamon, Redman, Mark, Van Doren, Pascale, Wagner, Dieter, Watson, Sarah (2012) Revija ruralnog razvoja Europske Unije – LEADER i suradnja.
<<http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/fms/pdf/0E2140FF-F21A-577F-B4A0-573480B310EB.pdf>> Pristupljeno 17.travnja 2016.
3. Cifrić, Ivan (2003): Ruralni razvoj i modernizacija. Prilozi istraživanju ruralnog identiteta. Institut za društvena istraživanja, Zagreb
4. Defilippis, Josip (2005): Poljoprivreda i razvoj. Školska knjiga, Zagreb
5. Devčić, Anton, Šostar, Marko (2015): Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: Prilike i izazovi. Veleučilište u Požegi, Požega
6. Franić, Ramona, Jurišić, Žaklina, Gelo, Ružica (2014): Food production and rural development – Croatian perspective within the European context *Agroeconomia Croatica* 4:2014 (1) 16-24.
7. Ministarstvo poljoprivrede (2015): Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.
8. Palmisano, Giovanni Ottomano, Govindanb, Kannan, Loisia, Rosa V., Dal Sasso, Pasquale, Roma, Rocco (2016): Greenways for rural sustainable development: An integration between geographic information systems and group analytic hierarchy process. *Land Use Policy* 50 (2016) 429–440
9. Tufekčić, Marija, Tufekčić, Željko (2013): EU politike & fondovi 2014 – 2020. Plavi partner d.o.o., Zagreb
10. <<http://www.agriinfo.in/default.aspx?page=topic&superid=7&topicid=1443> > Pristupljeno 15. ožujka 2016.
11. <http://ec.europa.eu/agriculture/rural-development-2014-2020/index_en.htm> Pristupljeno 15. ožujka 2016.
12. <<http://www.un.org/esa/agenda21/natlinfo/countr/germany/ruraldevelopment.pdf> > Pristupljeno 17. ožujka 2016.
13. <http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/health-check/index_en.htm> Pristupljeno 17. ožujka 2016.

14. <http://www.istra-europa.eu/pages/pretpristupni_fondovi_ispa_phare_sapard>Pristupljeno 04. travnja 2016.
15. <<http://www.mps.hr/ipard/default.aspx?id=3391>> Pristupljeno 10. travnja 2016.
16. <http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/index_hr.htm> Pristupljeno 10. travnja 2016.
17. <<http://v2014.my-europa.eu/index.php/component/sobipro/74-european-agricultural-fund-for-rural-development-cap-pillar-ii-eafrd-2014-2020?Itemid=0>> Pristupljeno 10. travnja 2016.
18. <<http://www.arkod.hr/>> Pristupljeno 12. travnja 2016.
19. <<http://www.apprrr.hr/veliki-uspjeh-mjere-4-iz-programa-ruralnog-razvoja-%E2%80%93-prijavljeno-1280-projekata-vrijednih-oko-4-milijarde-kuna-1425.aspx>> Pristupljeno 12. travnja 2016.
20. <<http://www.apprrr.hr/objava-natjecaja-za-podmjere-41-i-42-programa-ruralnog-razvoja-1315.aspx>> Pristupljeno 15. travnja 2016.
21. <<http://www.dzrp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/natura-2000-340.html>> Pristupljeno 17. travnja 2016.
22. <<http://www.dzrp.hr/ekoloska-mreza/natura-2000/ekoloska-mreza-rh-natura-2000-1300.html>> Pristupljeno 17. travnja 2016.
23. <<https://agronet.apprrr.hr/>> Pristupljeno 17. travnja 2016.
24. <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/hr/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.3.html> Pristupljeno 17. travnja 2016.
25. Okrugli stol stol povodom objavljivanja knjige „EU PROJEKTI – od ideje do realizacije“, autora: Maletić, I., Bukovac, S., Ivanković Knežević, K., Copic, M., Zagreb (03. ožujak 2016.), hotel Westin.
26. Prezentacija „IAKS MJERE ,Program ruralnog razvoja 2014.-2020.“ , Informativna kampanja 2016.

10. PRILOG

Intervjuirana osoba	Kakvo je bilo stanje poljoprivrede u RH prije ulaska u EU?	Tko su, po Vašem mišljenju, glavni nositelji ruralnog razvoja u RH?	Koji su nedostaci uzrokovali probleme prilikom provođenja diskutabilne Mjere 4?	Kome su namijenjene IAKS mjere ruralnog razvoja i što se njima želi postići?	Kakva su Vaša očekivanja u budućnosti za provedbu PRR-a?
predstavnik Ministarstva poljoprivrede	Stanje poljoprivrede u RH je zahtijevalo unaprjeđenje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje, ali i cijelog poljoprivrednog područja, iako je proizvodnja bila veća nego poslije ulaska u EU, proizvodi nisu bili dovoljno konkurentni.	Mali poljoprivrednici udruženi u LAG-ove i mladi.	Od ukupnog iznosa od 1,4 milijarde kuna koji je predviđen za provođenje podmjera 4.1. i 4.2., trebalo je biti realizirano 1280 projekata. Realizirano je 200 projekata, prilikom čega je potrošeno 60% od ukupnog iznosa što ukazuje na nepravilnu raspodjelu sredstava i potrebne promjene. Postojeći pravilnik ne vrijedi od 28.05.2016. te bi na snagu trebao stupiti novi pravilnik u što kraćem roku. Glavni problem je što procedura predugo traje te se još uvijek vuku korijeni iz IPARD-a, pretpripravnog programa, koji je bio puno stroži i delikatniji od PRR-a. Potrebno je	IAKS mjere namijenjene su aktivnim poljoprivrednicima koji se bave ekološkom proizvodnjom. Želi se zadržati što veći broj poljoprivrednika sa ekološkom proizvodnjom putem nadoknade sredstava koji se gube takvim načinom proizvodnje.	Pomak je vidljiv, iako nije značajnijeg karaktera. Potrebno je još vremena kako bi se osvijestilo stanovništvo na ruralnom području. Potrebne su edukacije i sprječavanje odlaska iz ruralnih krajeva na načine da se osiguraju svi uvjeti za normalan život. PRR je jedna lijepa priča koja je trenutno zasjenjena aferama, ali u budućnosti se očekuju velike dobrobiti.

			ugledati se na susjedne zemlje, npr. Sloveniju, u kojoj procedura od prijave natječaja do puštanja sredstava traje 3 mjeseca.		
--	--	--	---	--	--

Intervjuirana osoba	Koja je glavna uloga konzultantskih tvrtki u provođenju PRR-a?	Koji su glavni nedostaci prilikom provođenja programa?	Koja su poboljšanja uočena u ruralnim područjima Republike Hrvatske prilikom provođenja PRR-a?	Koji su glavni nositelji ruralnog razvoja RH?	Kakve su Vaše prognoze za budućnost provedbe PRR-a?
predstavnik konzultantske tvrtke	Usmjeravanje investitora s obzirom na njegove mogućnosti i gdje bi mogao imati najviše koristi za sebe kao poduzetnika i za prostor u kojem živi.	Što se tiče države to su: papirologija, administracija i predug proces čekanja isplata. Sa strane poljoprivrednika to su: needuciranost i financijska nepismenost.	Pomak nažalost još uvijek nije moguće dokazati. Tek su sada vidljivi rezultati provedbe IPARD programa, stoga je za PRR potrebno još pričekati.	Prvo, to su velike korporacije koje zapošljavaju mnogo malih poljoprivrednika, ali da budu poštjeni prema našim poljoprivrednicima, a ne da uvoze izvana. Zatim tu su već postojeći poljoprivrednici koji imaju znanja i iskustva, ali im je potrebna novčana pomoć da postanu otporni na tržišne promjene. Treća kategorija su mladi poljoprivrednici koje bi trebalo poticati najviše jer su fleksibilni, ne trebaju puno i stvaraju novo, imaju svježinu i novine te moderno razmišljanje.	Uhodat će se, slično je bilo i sa IPARD-om, samo je potrebno vremena. Program ima smisla i iako je naša situacija trenutno teška, potiče na razvoj. Potrebno je iskustvo, 1-2 godine, da se krene kako je planirano i da se pravilnik prilagodi. Cijela priča bi trebala postati malo brža i imati svoj tempo.

Intervjuirana osoba	Koja je glavna uloga Savjetodavne službe u provođenju PRR-a?	Koje su prednosti obraćanja poljoprivrednika Savjetodavnoj službi i koja je Vaša uloga u provođenju IAKS mjera?	Koji su glavni nedostaci prilikom provođenja Mjere 4?	Na koji se način vrši komunikacija između Savjetodavne službe i krajnjih korisnika?	Koji su zapaženi pomaci ruralnog razvoja RH u odnosu na stanje prije ulaska u EU?
predstavnik Savjetodavne službe	Savjetujemo poljoprivrednike s obzirom na ekonomsku veličinu gospodarstva na koji se natječaj najbolje prijaviti.	Poljoprivrednik dobiva uvid što je najbolje za njega te je dužan obratiti se nama kako bi dobio odgovarajući pečat za prijavu na natječaj. Što se tiče IAKS mjera, Savjetodavna služba je zadužena za edukaciju bez koje korisnici ne mogu koristiti IAKS mjere. Oni moraju biti aktivni poljoprivrednici, a edukacija se provodi 3 x 6 školskih sati.	Preduga obrada podataka, a na ruku se trebalo ići manjim poljoprivrednim gospodarstvima.	Savjetodavna služba organizira predavanja po cijeloj RH, u lokalnim sredinama oglašavamo se preko radija, povezani smo s Ministarstvom poljoprivrede i direktno kontaktiramo s poljoprivrednicima.	Nema ih.

Intervjuirana osoba	Kakvo je bilo stanje poljoprivrede prije ulaska u EU?	Kakvo je stanje nakon ulaska u EU?	Što bi po Vašem mišljenju trebalo napraviti za poboljšanje ruralnog razvoja?	Koji su po Vašem mišljenju glavni nositelji ruralnog razvoja?	Na koji se način mogu oživjeti ruralni prostori regije?
predstavnik Regionalne samouprave	Poljoprivredna proizvodnja je bila veća i više je OPG-ova bilo uključeno u proizvodnju.	Smanjen je broj OPG-ova u nekim sektorima, no količina proizvodnje je	Prvo trebamo odrediti što želimo, uvažavati što imamo i	Ministarstvo poljoprivrede sa direktnom suradnjom s regionalnom i lokalnom	Da bi stanovništvo ostalo na ruralnom prostoru potrebno je

		ostala ista. Ulazak u EU nije uzrok današnjeg stanja poljoprivrede, već poljoprivredna politika RH. Ministarstvo nije pripremilo RH i zaštitilo proizvodnju, nije bilo definirano realno stanje poljoprivrede što je trebalo učiniti prije ulaska u EU. Isto tako nisu zaštićeni interesi domaće proizvodnje i samih poljoprivrednika.	kako proizvodnju imamo. Država mora štititi interese hrvatskih poljoprivrednika i pratiti ih na terenu. Nadalje, 95% RH je ruralni prostor i kako bi se štitilo njezino nacionalno bogatstvo (voda i tlo), prednost treba dati sveukupnom ruralnom prostoru, a ne velikim korporacijama te poticati stanovništvo na proizvodnju. Treća i najvažnija stvar je organizacija tržišta indirektnim mjerama.	samoupravom, znanstvenim ustanovama i industrijom.	stvoriti uvjete kako bi se poljoprivrednik mogao baviti svojom proizvodnjom i dostojno živjeti, uz realne prihode, a samim time da dobije nagradu što živi na ruralnom prostoru jer život na selu nije isti kao u gradu.
--	--	---	---	---	---

Intervjuirana osoba	Koliko ste dugo poljoprivrednik i u kojem ste sektoru proizvodnje?	Kako je izgledalo Vaše iskustvo prijave na natječaj za Mjeru 4?	Što Vam je najviše pomoglo prilikom slaganja prijave na natječaj?	Kakvo je Vaše iskustvo s edukacijama organiziranim od strane Ministarstva za prijave na natječaj?	Kako bi po Vama trebalo funkcionirati prijavljivanje poljoprivrednika na natječaj?
predstavnik OPG-a	Poljoprivredno zemljište kupio sam prije 5 godina, a OPG sam prijavio prije	Iskustvo je bilo pomalo nezadovoljavajuće. Prije same predaje prijave	Konzultantska tvrtka, koja mi je pomogla u mnogim poteškoćama	Bio sam na jednoj edukaciji koja je bila vrlo nerazumljiva i ne mogu reći da	Cijeli proces bi trebao biti puno jednostavniji i brži. Edukacije bi trebale biti

	2 godine. U početku sam se htio baviti ljekovitim biljem, no nakon što je PRR stupio na snagu, odlučio sam se za voćarstvo.	morao sam odbaciti stvari koje sam htio prijaviti, no predugo bi trajala administracija naše države i ne bih se stigao prijaviti na natječaj. Prilikom predaje prijave dugo sam čekao, a sada još uvijek čekam, više od godinu dana rješenja natječaja, a u moj OPG konstantno treba ulagati kako ga se ne bi zapustilo.	prilikom slaganja prijave.	mi je pomogla.	konkretnije i češće, a država bi trebala više pažnje posvećivati malim poljoprivrednicima, poticati ih i pomagati im. Također, kriteriji za velike korporacije i male poljoprivrednike bi se trebali razlikovati, a prijave bi se trebale vršiti na razdvojenim natječajima.
--	---	--	----------------------------	----------------	--